

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

HISTORIAE EC||CLESIASTICAE PARS || PRIMA, QVA CONTI-||NENTVR ||
Eusebij cognomento Pamphili Cæsareæ Palæ-||stinæ Episcopi lib. 10.||
Eiusdem de vita Constantini magni lib. 4.|| Oratio Constantini magni ad
sanctoru[m] cœtu[m].|| Oratio eiusdem Eusebij in laudem Constanti-||ni
magni ad trigesimum ...

Christopherson, John

[Köln], 1569

Evsebii Cognomento Pamphili Episcopi Caesareae Palestinae,
Ecclesiasticae historiae Liber tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29861

ad pudorem necessario adhiberi solet denudatas: totam denique prouinciam ærumnosam & plenam calamitatum quæ dicendo exprimi non poterunt) manifestò cernere potuisses. Quinetiam metus vastitatis & euerfionis futuræ, quam præfens reip. status minabatur, multo plus habuit molestiarum, quàm facinora illa, quæ modo fuissent à singulis temerè & audacter admissa. Hæc totidem ferè verbis Iosephus. Eo tempore Iudæorum res hoc loco fuere.

Finis secundi Libri.

EVSEBII CO-
GNOMENTO PAMPHILI
 EPISCOPI CAESAREAE PA-
 lestinae, Ecclesiasticæ historiae
 Liber tertius.

Apud quas gentes Christum Apostoli prædicarunt.

C A P. I.

Apostolorum diuisio partem hanc præbetur

STO modo in Iudæorum rebus actum accepimus. Iam verò vt ad sanctos seruatoris nostri apostolos discipulosque, qui erant per vniuersum orbem fusi ac dissipati, redeamus, Thomas (vt memoriæ proditum est) Parthiam obtinuit: Andreas Scythiã, Ioãnes Asiam obiit:

Vbi reliquum etiam vitæ suæ cursum conficiens, Ephesi morte occubuit. Petrus autem, vt videtur Iudæis, qui in Ponto, Galatia, Bithynia, Cappadocia, & Asia dispersi, vixerunt

EVSEBII HISTORIAE

vixerunt verbum Dei prædicavit. Qui ad extremum cum Romæ versaretur, capite deorsum statuto (Sic enim perpeti cupiebat) cruci suffixus est. Quid attinet de Paulo dicere, qui simul ac ab Hierusalem ad Illyricum vsque, fuerat euangelii Christi prædicandi munus plenè executus, post Romæ, Nerone summam rerum administrante, martyrio occubuit. Ista ab Origine ad verbum, Tertio tomo Commentariorum, quos scripsit in Genesin, reuera commemorata sunt.

Quis primus Romanæ ecclesiæ præfuit.

CAP. II.

Post Pauli & Petri martyrium, primus Romanæ Ecclesiæ episcopatum Linus sortitò capit. Huius meminuit Paulus è Roma ad Timotheum scribens, in ea 2. Tim. 4 salutatione, quam ad extremam epistolæ partem adnectit. Salutât te, inquit, Eubulus, Pudens, Linus, & Claudia.

De Apostolorum epistolis.

CAP. III.

VNa verò Petri epistola, quæ prior illius esse dicitur, omnium consensu est approbata. Hanc quasi extra omnem controuersiam positam veteres presbyteri in suis ipsorum scriptis citarunt. Eam autem, quæ illius secunda fertur esse epistola, non ita auctoritate & testimonio veterum confirmatam accepimus. Verùm cū plerisq; perquam vtilis illa quidem videretur, vnà cum aliis scripturis studiosè perlegi, petdiscique solita est. Quæ autem acta illius inscribuntur, atque euangelium, quod secundum Petrū appellatur, libellū præterea de eius prædicatione, opusq; illius, quod Apocalypsis vocatur, non omnino in scripturis catholicis numerata approbatave cognouimus: quandoquidè nullus scriptor ecclesiasticus vel ex veteribus, vel ex his, qui nostra memoria vigerunt, testimoniis ex illis libris depromptis aliquando vsus est. Cæterū cū iam ratione & via procedat historia, operæpretium me facturum puto, si dum apostolorū successiōnem persequor, vnà etiā cōmemorem, quænam ex scriptu-

ris,

ris, quibus contradicatur, fuerint illæ, quarum testimonia nonnulli scriptores ecclesiastici variis tēporibus in suos libros illigarunt: eaq; etiam quæ ab eisdem scriptoribus tam de illis scripturis, quarum autoritas omniū sentētiis constabitur, quàm de iis, quæ non sunt eius generis, referantur. Ac de his, quæ dicuntur scripta Petri (ex quibus vnam solam epistolam germanam noui, eamq; summo antiquorum presbyterorum consensu approbatam) ista sint isto tempore à nobis exposita. Pauli autē quatuordecim testatæ & notæ dicuntur epistolæ, tamen quod quidam illi epistolæ, quæ est ab eo ad Hebræos scripta, perinde ac si Pauli non sit, fidem abrogare studuerint, affirmauerintque eidem ab ecclesia Romana contradici, in obscuro relinquere neutiū consentaneum existimaui. Ea igitur, quæ sunt de hac ipsa à maioribus explicata, vbi tempus dabitur oportunum, in historia ponam. Illa quæ eius acta vocantur, in scripturarum illarum numero, de quibus nulla est omnino dubitatio, habita esse non equidem accepi. Et quoniam apostolus ipse in salutationibus, quas extremæ epistolæ ad Romanos perscriptæ attexit, inter alios, etiam Hermæ cuiusdam (cuius opus esse ferunt, qui Pastoris libellus inscribitur) mentionem facit, intelligendum est, istum tametsi in quæstionem à nonnullis vocatur, ac propterea scripturis omnium assensu approbatis, nullo modo annumerandum ducitur, ab aliis tamen pernecessarium, iis præsertim, qui iam primis fidei elementis imbuendi sunt, indicatum esse. Vnde hoc quidem tempore eum non modo in ecclesiis palàm peruulgatum, verum etiam eius testimonia à nonnullis veterum scriptorum in suis libris citata animaduertimus. Itaque quò constaret tum quæ in sacris scripturis in nullam omnino quæstionem adductæ sint, tum quæ contra non satis ab omnibus probatæ, hæc in præsentia à nobis explicata sunt.

De prima Apostolorum successione.

CAP. IIII.

Quòd verò Paulus gentibus verbum Dei prædicarit, quodq;

EVSEBII HISTORIAE

quodque ecclesiarum fundamenta ab Hierusalem, & eius finibus vndiq; ad Illyricum vsque iecerit, non solum ex suis ipsius vocibus, sed etiam ex libro Luce, qui acta apostolorum inscribitur, satis perspicuum est. Porro quibus in prouinciis Petrus Christi euangelium, his qui erant ex circuncisione, enuntiarit, nouumque testamenti sermonem tradiderit, ex sui ipsius verbis petitis ex epistola illa, quam illius verè esse, omniumq; approbatione confirmatam fuisse diximus, quam denique Hebræorū stirpe oriundis, qui dispersè & vagè Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam incoluerunt, scripsit, satis euidenter & apertè constat. Quot verò & quinam veri & ingenui horum apostolorum imitatores facti, satis habiles & idonei ad ecclesias, quas isti fundauerant, pascendas regendasque, æstimati fuerint, dictu certè non est procliue: solis illis exceptis, quos aliquis fortasse ex Pauli scriptis obiter possit colligere. Huius enim adiutores, & vt ipse appellat, commilitones, propè infiniti extiterunt: Quorum nonnulli exemplarium ab eo perscriptarum testimoniis ad perpetuitatem duraturis donati, memoriæ sempiternæ commendantur. Eodem accedit Lucas, qui discipulos Pauli, dum in Actis eos enumerare contendit, nominatim percenset. Ex quorum numero fuit Timothæus, qui ecclesiæ, quæ est Ephesi, primus episcopatum obtinuisse traditur. Titus itidem, qui ecclesiis, quæ sunt in Creta, præfuit: Et Lucas etiam genere Antiochenus, scientia & arte medicus, qui quidem tum plurimum cum Paulo versatus, tum reliquorum apostolorum familiaritate, & consuetudine non rarò aut leuiter vsus, præceptiones medicinæ, quam ex illorum doctrina ad hominum animos sanandos hausisset, duobus voluminibus diuinitus inspiratis nobis reliquit. Quorum alterum euangelium est, quod se non aliter exarauisse testatur, atque ei tradiderant illi, qui ab initio suis oculis Christum vidissent, quiq; fuissent verbi ministri, quos quidem à principio in omnibus accuratè se secutum tradit: Alterum apostolorum acta complectitur, quæ cum non auditione & fama, sed suis oculis ipse accepisset, in vnum libellum contulit, fertur etiam Paulum, cū tanquam proprii

Acto. 16.

proprij cuiusdam & sui Euangelij memoriam in suis scriptis hoc modo vsurpare confueuerit (secundum euangelium meum) illud planè, quod est secundum Lucam intellexisse. Ex cæteris Pauli comitibus & discipulis vnum fuisse Crescetem: quem in Galatiam profectum, Paulus ipse testatur. Alterum Linum, quem in secunda ad Timotheum 2. Tim. 4. epistola simul cum illo Romæ versatum memorat, quæq; primum post Petrum in Romanæ ecclesiæ episcopatum forte delectum supra demonstrauius. Alterum Clementem, qui Romanæ ecclesiæ tertius constituebatur episcopus, quem Paulus cooperarium suum, & concertatorem in domino fuisse testimonio confirmat. Adde hiis Areopagitam illum, Dionysium nomine, quem in Actis Apostolorum post Pauli concionem in Areopago apud Athenienses habitam, ad fidem conuersum fuisse Lucas in Actis Apostolorum scribit: quemq; primum ecclesiæ Act. 17. Atheniensis episcopum designatum, alius quidam Dionysius ecclesiæ Corinthiorum pastor, scriptor sanè per antiquus, narrat. Verum quo pacto Apostolorum successiones temporum serie gradatim continuatæ fuerint, à nobis ubi dabitur occasio, in historiæ progressu dicetur. Nunc autem ad reliquam historiæ partem pergamus.

De vltima post Christum Iudæorum obsidione.

C A P. V.

POSTquam Nero decem & tres annos imperii gubernaculis præfuerat, atque post illum Galba & Otho integrum annum & sex menses eundè dignitatis gradum obierant, Vespasianus expeditionum cõtra Iudæos susceptarum tropheis nobilitatus, Rex Romanorum in ipsa Iudæa declaratus est, & ab vniuerso exercitu, qui illic erat, imperator palam prædicatus. Inde extemplo Romam iter suscipiens, administrationem belli contra Iudæos parati filio suo Tito commisit. Post seruatoris nostri ascensionem, cum Iudæi præter illud facinus, quod in ipsum consciuerant, etiam iam cõtra eius Apostolos, vix dici potest, quot & quantas fuissent insidias moliti, primum in Stephanum, quem lapidibus obrutum, è medio sustulerunt, deinde post eius necem, Iacobum filium Zebe-

h

Zebe-

EVSEBII HISTORIAE

Matth. 28
 Zebedæi, Ioannis fratrem, insidijs callidè appetentes, securi percusserunt, ad extremum in Iacobum Iustum, qui primus post Seruatorem nostrum in cælos assumptum, illic Hierosolymitani episcopatus sedem dignitatemque obtinuerat, & ad eum modum, quem suprâ môstrauimus, ex corporis custodia emigrauerat. Cumque prætereà reliquorum Apostolorum infinita pene multitudo in vitæ periculum ex insidijs Iudæorum venisset, & ex terra Iudæica in exilium eiecta esset, cumq; ijdem Apostoli, vt doctrinam prædicarent euangelij, ad omnes gentes cū Christi virtute & potentia, (qui illis dixerat: euntes docete omnes gentes in nomine meo) iter suscepissent, quin etiam cum populus ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, per oraculum viris illic virtute & pietate spectatis in visione editum, iussus esset, vt antequam bellum exardesceret, è ciuitate egrederetur, atque adeò urbem quandam trans Iordanem, quæ Pella nominata est, incoleret, inque eam hi, qui in Christo fiduciam defixerat, relicta Hierusalem, migrassent, Sic vt sancti viri non modo Ciuitatem illam regiam, quæ erat totius Iudææ primaria, sed etiam vniuersam Iudæorum terram omninò deseruissent, de cætero iusta Dei ultio eos, qui tot nephanda scelera, cum in Christum, tum in eius Apostolos, contra ius fasq; omne admisissent, misere & acerbè exagitauit: illamque ipsam impiorum stirpem funditus ex hominum societate deleuit. Quænam mala eo tempore ad vniuersam Iudæorum gentem vbique locorum dispersam confluerent, quo pacto Iudææ in primis habitatores in extremas grauissimasque calamitates deuoluerentur, quot & quàm incredibiles cuiusque ætatis turbæ cum mulieribus, simul & & pueris, gladio, fame, & infinitis aliis mortis generibus conciderent, quot etiam & quænam Iudæicarum ciuitatum obsidiones, quot porrò clades omnium opinione maiores hi, qui in ipsam Hierusalem, tanquam in primariam urbem firmissimis septam munitamque præsijs confugientes oculis aspicerent, quis totius etiam belli modus & ratio, quæ item in eo res sigillatim gestæ, quemadmodum deniq; desolationis abominatio à prophetis prædicta, in ipso antiquo Dei templo omnium
 sermone

sermone peruagato (quod quidem vastitatem radicitus omnia consumentem, & extremam euerfionem sustinuit) *Iose. II. 6, de capt. cap. 45a*
 expleta esset, cuique volenti liberum est ex historia accuratissimè à Iosepho conscripta petere. Verum quo pacto multitudo eorum, qui ab vniuersa Iudæa, ad tricenis centena milia in die festo Paschatis frequentes eò conuenerant, in Hierusalem tanquam in ergastulum quoddam conclusa, ab eo commemoretur, mihi hoc loco eisdem verbis, quibus ipse vsus est, necessarium statui ad commemorandum. Qui verò ex vniuersa regione ad festum Azymorum confluerant, de improviso vndique bello tenebantur implicati, adeo vt primo propter loci angustiam mortifera & lethali peste, deinde graui fame, quæ multo plus habebat acerbitatis, diuexarentur. Quod autem Ciuitas tantam capiebat multitudinem, ex his, qui Cestio præfecturam gerente erant numerati, satis constat: qui quidem dum cupiebat Neroni (qui eam gètem omninò contemnebat) vires ac robur ciuitatis aperte significare, à summis sacerdotibus contendit, vt summam multitudinis, si fieri posset, subducerent. Illi autem cum festum, quod Pascha appellatur, iam instaret, in quo ab hora nona ad vndecimam vsque sacrificant, inque singulis sacrificiis est tanquam societas quædam ex decem hominibus minimum collecta (quando quidem non est integrum, vt vnus solus sacrificet epuleturque, Sed sæpe viginti in vnum congregantur) illi inquam sacrificia ducenta quinquaginta quinque millia & sexcenta numerarunt. Sunt igitur homines, si decem solum singulis sacrificijs tribuamus, vicies septies centena millia & ducenti, qui omnes puri ac mundi fuerunt. Nam non fas erat, vt vel leprosi, vel seminis fluxu polluti, vel mulieres menstruis contaminatæ, vel homines vlla labe infecti, vel peregrini, denique qui religionis ergo accessissent, illius sacrificij fierent participes. Frequens ista multitudo ex omnibus locis extra ciuitatem positis coiuerat: ac tum quidem vniuersa Iudæorum natio quasi casu quodam fatali in Hierusalem, tanquam in carcerem compingebatur. Hæc Iosephus.

F a Illud

— EVSEBII HISTORIAE

Illud profectò valde erat consentaneum, vt quibus diebus acerba Christi Dei clementis & propitij, omniumq; feruatoris, passio patrata esset, iisdem sane pernicies & interitus vltione diuina inflictus, eos, qui talis crudelitatis auctores fuissent, quasi in carcerem simul contrusos occuparet.

De fame quæ apud Iudæos inualuerat.

CAP. VI.

OMissis igitur illis malis, quæ sigillatim acciderunt, quæque vel gladio, vel alia quapiam ratione sunt in illorum exitium edita, eas solum calamitates necessarias mihi ad explicandum puto, quæ dira fame, & inedia eis importatæ sunt: eo consilio, vt qui istam nostram historiam sint forte perlecturi, si non omnino, at aliqua ex parte tamen cognoscant, quo pacto eos, qui nefariæ crudelitatis in Christum Dei auctores extitissent, haud ita diu post supplicio Cœlitus irrogato afficerentur. Itaque grauem illam & luctuosam rerum id temporis gestarum tanquam tragœdiam, ex quinto historiæ Iosephi libro petitam, deinceps recitemus. Locupletes, inquit, siue egrederentur ex vrbe siue in eadem manerent, in pari vitæ discrimine versabantur. Nam eorum quisque proditionis crimine & fugæ falsò obiecto propter opes suas, ac facultates interfectus fuit, Insolens seditiosorum amentia, vnà cum famis diritate, accrescere cœpit. vtrumque malum indies magis magisque ingrauescere. In foro enim nullum frumentum venditur: seditiosi præcipites, intra irrumpentes, ædes perscrutantur. vbi si quid deinde reperirent, eos qui erant in ædibus, tanquam rem inficiatos verberibus cædere. Sin minus, cruciamentis, quasi qui studiosius cautiusque illud occultauissent, grauiter torquere cœperunt. Corpora autem hominum ærumna, ista & calamitate laborantium, satis magno fuere indicio, vel quod abundarent frumento, vel quod eodem penitus destituerentur. Nam qui firmo erant & robusto corpore, visi sunt alimenti copia affluere: qui autem macie extabuerant, iam ab illis nefarijs prædonibus fuere præ-

teriti.

Cap. 27.

teriti. Etenim ab omni ratione videbatur profus alie-
 num eis iam necem afferre, qui essent paulò post præ in-
 edix asperitate animam efflaturi. Complures verò, for-
 tunas quas possidebant, ex occulto cum vna mensura
 vel frumenti, qui diuites erant, vel hordei, qui preme-
 bantur inopia, libenter commutare: Nonnulli porrò se-
 ipsos in intimos ædium recessus concludentes, præ ex-
 tremam famis acerbitate frumentum minimè molitum, mi-
 nimeque in panem confectum, deuorare. Alii tantum co-
 quere, quantum vel vitæ necessitas, vel metus abripiendi
 iniectus pati videbatur. Mensa nunquam apponebatur:
 quippe cibaria, quæ cruda adhuc erant & incocta, igni
 prope abstrahentes, auide ore arripiebant. Miserabilis
 sanè & desenda erat cibi capessendi ratio, spectaculumq;
 dignum lacrymis, dignum planctu & mœrore: præsertim
 cum valentiores quidem ab aliis vi alimentum eriperent:
 Imbecilliores autem inedia grauitate enecti, miserè sta-
 tum suum deplorarent. Et quamuis acris famis impe-
 tus omnes animorum affectiones propè deuincat, nullam
 tamen ita expugnat labefactatque, vt verecundiam. Nam
 quod aliàs pudorem & reuerentiam exposcit, in hoc ca-
 lamitatis genere profus contemnitur. Non enim pude-
 bat vxores viris cibum adimere, nec liberos parentibus,
 nec (quod multò omnium miserrimum est) matres ex
 ipso infantium ore alimenta extorquere. Quæ cum cha-
 rissimi sui liberi in manibus præ hac lue iam penitus
 emarcesserent, guttas illas, in ora instillatas, quibus su-
 stentabatur vita, eis violenter auferre minimè tempera-
 runt. Et licet tam vili, tamque exigua alimenti copia ab-
 undarent ad vescendum, in obscuro tamen minimè la-
 tuere, vbique enim nefaria seditiosorum turba istius di-
 reptioni & rapinæ instabat. Nam cum ædes occlusas
 cernerent, hoc pro argumento cœperunt, eos, qui essent
 intus, cibum iam capere. Omni igitur abiecta cunctati-
 one, effringunt fores, in ædes irruunt: & parum aberat,
 quin alimenti frustra è gulis exprimentes, ex ore denuo
 retraxissent. Senes propter famis diritatem cibo aliquatò
 tenacius adhærescentes, grauter & acerbè plectebantur.
 Mulieres autem, si ea, quæ fortè haberet in manibus clam

EVSEBII HISTORIAE

apud se occulissent, sparsis crinibus miserè raptabantur. Nulla erat vel canæ senectæ, vel tenere pueritiæ commiseratio. Sed seditiosi illi prædones, infantes, qui panis buccellis quasi suspensi hærebant, arreptos in sublime, graui casu prostertere cœperunt. In eos autem, qui ipsorum incuriosam præuerterant, quiq; prædam ab illis quæsitam, antè deuorarât, perinde ac si ipsi ab illis non exiguam accepissent iniuriam, multò plus crudelitatis exercere. Ad alimenti inuestigationem, acerbis tormentorum vias excogitare. Nam interdum pudendorum meatus illis miseris in hac calamitate constitutis, granis erui obturant, nõ raro sudibus præacutis inferiores ventris sedes transfigunt. Ab auribus hominum atque sermone sunt planè abhorrentia, quæ quisque eorum perpeffus est, vt vel vnum panem se habere fateretur, vel vnum polentæ pugillum, occultatum indicaret. Tortores autem non fame vexati (minus enim fuisset crudele, si necessitate compulsi, ista scelera consciuissent) sed partim vt suam insanam proderent amentiam, partim vt com meatum in dies consequentes sibi ipsis compararent, adducti, ista illis cruciamenta, tam nefariè impegerunt. Qui verò ad Romani exercitus excubias, olera agrestia & herbas colligendi causa, nocte perreptassent, cum se putarent iam hostium manus effugisse, ab istis prædonibus, qui ipsis fortè obuiam fiebant, rebus, quas secum comportarant, vi spoliati fuere: & cum sæpius precibus vehementer efflagitassent, nomenque Dei cum primis tremendum anxie inuocando, obtestati essent, vt aliquam partem saltem earum rerum, quas cum periculo retulissent, ipsis tribuerent, ne hilum quidem omninò ab illis reportarunt: imò verò quisque præclarè secum agi putabat, quòd cum rebus ipsum spoliarent, vitam etiam non vnà adimerent. Istis paulò post adiungit, quæ sequuntur.

*Lib. 5.
cap. 32.*

Iudæis iam non solum ab vrbe egrediendi, verum etiam vitæ & salutis spes penitus erat præcisa. Pestis enim cum vires suas quotidie magnopere amplificaret, populum per familias & stirpes prorsus depascebatur. Tecta mulieribus & infantibus fame peremptis referta: angiportus demum cadaueribus exaggerati: pueri & a-

dole-

dolescentes passim vagantes; & tanquam simulachra
per forum & plateas volutati: & quo quemque loco
hæc lethalis contagio prehenderet, ibi eam debilitatus
concidit: Quorum vires erant ista clade fractæ, hi co-
gnatos suos sepulchro condere nequibant: & quibus
integræ suppetebant vires, cadauerum multitudo, &
anceps suæ vitæ casus exitusque, eos ab humatione de-
terrui. Plerique dum alios humo tegere conabantur,
ipsi morte occubuerunt. Nonnulli ad sepulchra se prius
receperunt, quam necessitas ipsis incumberet moriendi.
In hac miseriarum turba, nullus fletus, nulla querela,
nullus ploratus edebatur: proptereaque inedia vis do-
lorum & lamentationum quasi fibras radicitus extirpa-
uerat. Quos enim asperioribus doloris stimulis agitados
mors tardabat opprimere, hi cerrè alios, qui antè oc-
cubuerant, siccis oculis aspexerunt. Ciuitatem verò
altum silentium, & crassa caligo mortis & internecionis
plena occupauit. Cæterum prædones multò plus ha-
buerunt acerbitalis, quàm reliquus ærumnarum cumu-
lus. Nam familiæ cuiusque sepulchra defodientes, cada-
uera expoliare cœperunt: & non modò in mortuorum
cadauera detractis corporum inuolucris, gladiatorum a-
ciem pertentare, verumetiam nonnullos proiectos ad-
huc superstites, quo ferri acume experirentur, transfige-
re, sicq; cum risu profuso decedere. Qui autem illorum
dexteram, & gladium in se conuerti supplices obtesta-
bantur, quò citius eriperentur molestiis eorum, postula-
ta præ insolenti quadam arrogantia reijcientes, famis cru-
ciatu conficiendos dereliquerunt. Et cum singuli eo-
rum, qui erant animam ocyus edituri, nefarios & sediti-
osos illos prædones superstites relinquerent, oculis tem-
plum versus coniectis, acriter eò intuebantur, quasi sup-
plicium de illis à Deo efflagitaturi. Principio autem cum
fœtidum odorem ferre non possent, publici ærarij sum-
ptu cadauera sepelire mandarunt. verum simul ac non
satis suppeteret pecuniarum, à mœnibus in fossas vr-
bem obuallantes proiecerunt. Quas vbi Titus cada-
ueribus oppletas, & redundantem corporum putrescen-
tium saniem supernatantem vidisset, grauiter suspirans

Li. 5. c. 37

cap. 20.

ingemuit : manibusque ad cœlum sublatis, Deum contem-
 status est, illud non suum facinus fuisse. His idem Iose-
 phus, cum quædam obiter interiecerit, adnectit dicens :
 non verebor ea, quæ mœstus animi mei sensus & cogita-
 tio me iubet proloqui, apertè explicare. Arbitror equi-
 dam, si Romani in istos omni scelere contaminatos, arma
 ferre tardassent vel terræ dehiscantis hiatus hanc urbem
 absorpturum fuisse, vel diluuium & aquarum inundatio-
 nem eam obruturam submersuramque, vel denique flamma
 & fulminū iactum, sicut Sodomam, excisurum vastaturumque.
 Nam quoddam hominum genus multò nequius ac scelestius illis,
 qui olim ea perpessi sunt, ista urbs planè extulit. Quorum
 intoleranda infania, vel ad vniuersum hominum genus iure è
 medio tollendum, satis videtur concepisse nequitiae. Porro in
 sexto libro sic scribit. Infinita quædam multitudo hominum
 fame extinctorum in ciuitate occidit. Clades verò, quæ ibi
 accidebant, nullo orationis genere possunt exprimi. Nam in
 singulis familiis, sicubi vel umbra alimenti apparebat, pug-
 natum est: & qui erant coniunctissimi, dum misera illa
 & exigua ad vitam sustentandam parata subsidia alter
 alteri abripiebant, manu inter se acriter conflixerunt.
 Quod autem cibus penitus defuerit, nemini ne iam iam præ
 fame morituro adhibebatur fides: Sed eos, qui extremum
 spiritum essent modò edituri, prædones perscrutabantur,
 ne quis quid cibi in gremio occultas, mortem simulare
 videretur. Nonnulli præ inedia gravitate, hiantes, tanquam
 rabidi canes oberrare, vndique circumferri, in ipsas fores
 ædium tanquam ebrii impingere, & præ vesana amentia
 in vnas easdemque ædes, bis, terue, vno fermè temporis
 momento irruere visi sunt. Omnia præterea dentibus teri
 conficique cogit necessitas: Sic vt ea, quæ ne fordidissimis
 quidem animalibus, rationis expertibus, ad vescendū erant
 accommodata, illi ipsi colligentes, vorare nõ recusarent.
 Nã ad extremū, à cingulis & calceamentis nõ ab-
 stinent. Pelles etiã scutorū auulsas abstractasque
 dentibus mandunt: quibusdam vetera fœni segmenta
 erant alimèto. Nonnulli quisquilias colligentes minimū
 earū pōdo quatuor drachmis Atticis vèdiderūt.

Verum

Verum quid impudentem famis impudentiam, qua est in
 rebus inanibus vsa, attinet commemorare? Venio enim
 facinus eius declaraturus, dictu quidem horrendum, au-
 ditu autē incredibile: quale nec apud Græcos, nec apud
 Barbaros vnquam gestum fuisse literis proditū est. Atq;
 ipse equidem ne posteris hominibus videri possem mon-
 stri similia dicere, etiam lubens hunc miserum & acerbum
 casum, nisi quod testes propē innumerabiles huius mei
 temporis ad eundem confirmandum haberem, silentio
 planē præterissem. Atque perexiguū sanē beneficium
 patriæ præstarem, si quæ mala ipsa re pertulerit, ego
 oratione prætermitterem. Ut igitur ad rem redeam.
 Mulier quædam ex accolis, qui trans Iordanem habita-
 bant, nomine Maria, patre prognata Eleazaro, ex vico
 Bathezor (cuius verbi vim si lubet interpretari, domum
 Hyssopi significat) generis & diuitiarum amplitudine
 illustris, vnā cum reliqua hominum multitudine, Hiero-
 solymam salutis & vitæ tuendæ causâ profugiens, eadem
 cum illis obsidione premebatur. Et quoniam non solum
 in cæteras illius opes & fortunas, quas ex vltiore Ior-
 danis continente conuectas, secum in urbem apportaue-
 rat, Scelerati tyranni inuadebant, verum etiam thesauri
 reliquias, & si quid etiam, vnde victus suppeteret, con-
 diderat, Satellites in dies singulos vi in eius ædes irru-
 entes, prorsus auferebant, ob eam causam tandem acerba
 & grauis mulierem cœpit indignatio, & persæpe prædo-
 nes contumeliosius maledictisque figens, eos in suam ipsius
 perniciem lacessiuit. Sed vbi neque ira incensus quisq;
 neque misericordia commotus, eam neci dare vellet,
 atque frustra cibum quærere inuenireque niteretur, &
 nusquam iam quicquam posset reperiri, & intolerabilis
 famis cruciatus per intima viscera & medullas peruade-
 ret, ardensque illius æstus eius animum magis magisque
 incenderet, illa iram pariter cum necessitate in consilium
 adhibens, contra naturam ipsam audacter grassata est.
 Atque arrepto in manus filio (erat enim illi puer paruu-
 lus, qui adhuc matris sugebat vbera) infans, inquit, mi-
 selle & infelix, cuinam in hoc belli, famis, & seditionis
 tumultu, te commodere seruem? Si Romanorum subiici-
 amur

EVSEBII HISTORIAE

amur imperio, illic seruitutis iugo pressi vitam infelici-
 ter exigemus: Sed seruitutem, credo, fames anteuertet. ,
 Accedit factiosorum prædonum turba, his vtrisque mi- ,
 feriis toleratu multò asperior. Age igitur, mi Gnate sis ,
 matri cibus, sis prædonibus furia, sis communi homi- ,
 num vitæ fabula: quæ res vna ad Iudæorum calamita- ,
 tes deesse videtur. Quæ cum dixisset, gnatum truci- ,
 dat: quem vbi assauerat, dimidiatam partem ipsa co- ,
 medit. reliquam clam occultam reponit in posterum. ,
 Paulò post aduentant prædones, atque infandum carni- ,
 um nidorem naribus attrahentes, minabantur se eam, ,
 si non statim cibum, quem paratum habebat, ipsis osten- ,
 deret, extemplo mactaturos: Tum illa, partem, inquit, ,
 præstantissimam vobis reseruau: deinde reliquias pro- ,
 lis suæ interemptæ eis ostendit. Eos illicò corripuit ,
 ingens horror & stupor animorum: & præ crudeli rei ,
 aspectu, pauore penè obriguerunt. Meus est hic, inquit, ,
 germanus filius, meum quidem hoc facinus. Comedite ,
 modò: ego enim ipsa comedi, ne sitis muliere effœmina- ,
 tiores: nèue matre ipsa propensiores ad misericordiam. ,
 Quod si qua vos fortè incessat religio, & meæ victimæ ,
 cibaria abhorreatis, ego quidem sicut iam partem co- ,
 medi, sic quod superest, mihi maneat ad comedendum. ,
 Postea illi metu contremiscentes, abscedunt. Qui qui- ,
 dem hac vna re perterriti ægrè illud detestabile & im- ,
 mane alimenti genus matri integrum concesserunt. ,
 Confestim verò tota ciuitas huius sceleris fama com- ,
 pleta est, & quisque eam sibi ante oculos proponens, ,
 perinde ac si in ipsius conspectu gesta fuisset, totus ve- ,
 hementer cohorrui. De cætero quidem, qui fame ,
 acrius vrgebantur, omni studio impetuque animi pro- ,
 perabant ad mortem. Illos verò, quos internecio antè ,
 occupauerat, quàm tanta & tam nefanda scelera, vel au- ,
 ribus accipere, vel oculis intueri coacti essent, per beatos ,
 existimauerunt.

De Christià

De Christi vaticiniis.

CAP. VII.

Talis igitur merces Iudeorum iniquitatē impietatēq;
contra Christum comparatam, tandem cōsecuta est.

Porro autem huc addere operepretiū duximus ve-
rax & ratum Seruatoris nostri testimonium, quo easdem
ipfas calamitates in Iudeos casuras perspicuē prēnuntia-
uit ad hunc modum: Vē prēgnantibus & lactentibus in
illis diebus. Orate ne fuga vestra fiat hyeme, neque sab-
bato. Erit enim tum afflictio magna, qualis non fuit ab
initio mundi hactenus, neque fiet. Idem auctor vni-
uersum numerum eorum, qui fame & gladio interie-
runt, in vnum colligens, vndecies centena millia fuisse
affirmat. Et postquam Ciuitas capta, & penitus vastata
fuit, reliquos factiosos & latrones, qui supererant, alte-
rum alterius indicio proditos, à Frontone Romano
mortis supplicio affectos fuisse. Adulescentulos autem,
qui proceritate & pulchritudine corporis præter cate-
ros excelluerunt, in triumphum referuatos. Ex reliqua
multitudine, qui decimum & septimum ætatis suæ annum
essent prætergressi, hos constrictos vinculis ad opera in
Ægypto obeunda amandatos. Complures verò per
prouincias dispersos, quò in celebribus spectaculis, ferro
& bestiis membratim dilaniarentur. Alios, qui adhuc
decem & septem annos non compleuerant, captiuos
abductos, mercatoribusq; venditos. Captiuos om-
nes, qui vniuerso belli tempore prehendebantur, nu-
mero ad nonaginta septem hominum millia fuisse nar-
rat. Ista secundo anno regni Vespasiani ad hunc mo-
dum gesta sunt, idq; congruenter propheticis domi-
ni & seruatoris nostri Iesu Christi prædictionibus:
qui quidem ea, perinde ac si iam præsto fuissent, diuina
sua virtute præuidit: quique pro huius vrbs euerfione
vim lachrymarum profudit, & grauiter lamentatus est: si-
cut testimonia declarant sanctorum euangelistarū, voces
illius, primū quasi ad ipsam Hierusalē loquētes citantiū.
Si cognouisses & tu in die isto, quæ ad pacē tuā spectant:

Mat. 24i

Luc. 19i

Nunc

EVSEBII HISTORIAE

Luc. 21.

Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis: Quia veniēt , dies in te & circumdabunt te inimici tui vallo, & obsidio , ne cingent te, & coangustabunt te vndique, & ad terram , prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: Deinde quasi , de ipso populo verba facientis. Erit enim afflictio & ne- , cessitas magna super terram, & ira populo huic, & cadent , in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Hie- , rusalem calcabiturā gentibus donec impleantur tempo- , ra gentium. Et iterum. Cum autem videritis circumdari , ab exercitibus Hierusalem, tunc scitote, quia appropin- , quavit desolatio eius. Quod si quis Seruatoris nostri ver- , ba cum reliqua huius auctoris Historia, quam de vniuer- , so hoc bello perscripserit comparet, quid est quāobrem , non eius præscientiam atque adeò vaticinationem mag- , nopere suspiciat, eamque verè diuinam & supra modum , admirabilem planè fateatur?

De signis quæ bellum præcesserunt.

CAP. VIII.

DE illis verò rebus, quæ post Seruatoris nostri passio- , nē, postq; illas sceleratas voces emissas, quibus Iu- , deorū multitudo latronem & homicidā nece eripe- , re postulabat, ducem autem & auctorem vitæ è medio tol- , li supplex petebat. Vniuersæ huic genti acciderint, in hac , historia differere non est omninò necesse. Sed videtur , consentaneum illa quidem adijcere, quæ perspicuè ante , oculos cuiusque proponant singularem clementiam be- , nignæ Dei erga illos prouidentia, quadraginta annos con- , tinuos post illud facinus contra Christum admissum, per- , nitiam & interitum in illis futurum differentis. Quo qui- , dem temporis spatio cū Iacobus ipse, frater Domini nun- , cupatus (qui primus illic fuit creatus Episcopus) tum ple- , ri que alij Apostoli & discipuli qui adhuc manebant in vi- , ta, atque adeò in ipsa Hierosolymorum ciuitate commo- , rabantur, loco illi tanquam firmissima quædam propugna- , cula extiterunt: diuina vltione, quæ eorū imminebat capi- , tibus, non solum toleranter expectante, si forte pro scele- , ribus quæ consciuissent, grauitèr condolescētes, veniam , & salutem tandem assequerentur, verum etiam præter il- , lam

lam tam patientem & longinquam expectationem, admirabilia præterea portenta & prodigia cœlitus demissa, quasi prænuntiâ calamitatum (quæ illis, si non pœnitentiæ lachrymis peccata sua delere conarentur, in posterum acciderent) manifestò ostentante. Quæ quidem cû à scriptore suprâ demonstrato memoriæ & literis mandata sint, nihil videtur commodius, quàm vti ad vtilitatē illorum, qui in posterū sint hâc historiam perlecturi, hoc loco tradamus. Auctore igitur in manus arrepto, recitat ea, quæ de his rebus ab eo in sexto historiarum libro conscripta sunt. Veteratores quidam, qui nefariè etiam cõtra Deum ipsum émentiebantur, id temporis miseram & imperitam hominum multitudinem in adeo falsam opinionem induxerunt, vt evidentibus prodigiis, quæ ipsorum vastitatem præsignificabant, neque attenderent animum, neq; fidem omninò adiungerent. Vnde tanquam homines, qui fulminum iactu perterriti, stupefcunt, oculisq; & animo præstricti sunt, Dei ostenta ipsis obnuntiata pro nihilo putauerunt: primum cum supra urbem sydus enis oblongo simile consisteret, & Cometa ad annum integrum suos radios funderet: Deinde cû altare & templum, populo, ante seditionis initium, tumultumq; belli ad festum Azymorum celebrandum in vnum coacto, Sexto. Id. Aprilis circiter horam nonam noctis, tanto lumine & spédore circumfunderentur, vt iam dies clare illucescere videretur. Hic fulgor ad dimidiatam horam resplenduit. Qui certè imperitis aliquid boni videbatur prænuntiare. Sed à legisperitis & sacrorum interpretibus ilicò iudicatum est, eum idem ipsum præsignificare, quod rerum euenta postea confirmarunt. Eodem verò festo, vacca à summo sacerdote ad sacrificium adducta, in medio templo agnum edidit. Porta etiam interioris sanctuarij ad Orientem spectans, quæ tota & ænea est, & validissima, quæque sub crepusculum vix à viginti viris occludi, ferreisq; vectibus firmari, & crassis pessulis in limen ex vno continuo lapide factum demissis depressisq; figi solebat, noctu quidem hora sexta, sua sponte patefieri visa est. Templi igitur custodes, properè ad ducem accurrere, eum certiore facere. Ille cû eo ascendisset egrè poterat illam occludere.

*Ioseph. 6.
cap. 30.*

Istud

EVSEBII HISTORIAE

Istud imperitis rursus optimum quiddam portendere videbatur. Deum enim dixerunt portam bonorum ipsis, aperuisse. Verum docti & prudentes portam illam, quæ sanctuarium firmissimè muniebat, sua sponte ita dissolutam, hostibus introitum ad prædam patefecisse censuerunt: & signum esse vastitatis, ipsi inter se asseueranter affirmarunt. Ferè diebus paucis post festum peractum, duodecimo Calend. Iunij, Spectrum quoddam prodigiosum, fide & opinione omnium maius cernebatur, & quod de eo hoc loco dicetur à me, fabula, credo, planè putaretur, nisi etià & ab his esset, qui sunt oculis suis illud iam cõspicati, narratum, & consequentes inde clades eius, modi ostenta cõmeruissent. Nam ante solis occasum, currus passim per vniuersam regionem in sublimi ferri, rapiq; & phalanges armatæ per nubes discurrere, vrbesq; vndiq; cingere visæ sunt. Quinetiam in festo Pentecostes, cum noctu Sacerdotes (vt illis in more positum est) ad templum interius sacrificii obeundi causa, commerent, primum tumultum quendam & strepitum se auduisse dicebant: Deinde vox crebra ita illorum circumsonabat auribus: Migremus hinc, Migremus hinc. Illud porrò his, quæ modo cõmemorauimus, multò plus eorum mèribus incussit terroris. Iesus quidam, filius Ananiæ, vir agrestis, plebeioq; ac ignobili genere satus, quadriennio ante bellum susceptum, cum iam ciuitas pace frueretur, tranquillissima, atq; adeo in maxima cõmuniù rerù affluentia viueret, ad festum profectus, in quo mos erat, vt Dei iussu in tabernaculis septem dies continuos habitarent, (vnde festum tabernaculorù vocatum est) de repente in templo clara voce exclamare cœpit: Vox ab oriente, vox ab occasu, vox à quatuor ventis, vox super Hierusalem & templum, vox super sponso & sponsas, vox super vniuersum populum. Atque dies noctesq; hoc modo vociferans, omnes ciuitate vicos circuiuit. Verum cum quidam ex præstantioribus viris hanc vocem tanquam mali omnis nuntiam iniquo animo ferrent, hominem prehendi iubent: multis pariter ac grauibus plagis cædi. Hic neque palàm pro se viros primarios, neque priuatim eos, à quibus vapulabat depræcatus est, sed vo-

ces il-

ees illas, quas prius profuderat, cōtinenter edere nō cessavit. Magistratus verò, cum viri animum (quod res erat, diuiniore quadam commotione pulsum arbitrarentur) eum ad prouinciæ præfectum à Romanis designatum deducunt. Illic vbi caro eius ad ossa vsq; esset verberibus dilacerata, ipse neque cuiquã supplicauit, neque profudit lacrymas, Sed voce ad conquerendum quã maximè variata, inter singulas plagas hoc interposuit. Væ væ Hierosolymis. Aliud præterea, quod isto multò plus habet admirationis, idem auctor cōmemorat. Oraculū quoddam in sacris literis repertū fuisse, quod ista verba complectebatur: nimirum eo tempore quēdam ex illorū regione ortum fore, qui vniuersi orbis obtineret imperiū. Quod quidam ille in Vespasiano expletum intellexit, verum Vespasianus non totius orbis, Sed Romani solius imperii gubernacula obtinuit. Rectius ergo & verius ad Christum potest accommodari: cui à patre dictum est, *Psal. 2.* *Po-*
stula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & pos-
sessionem tuam terminos terræ. Nam eodem ipso tēpore
sonus & vox suorum sanctorum apostolorum in omnem
terram exiuerat, & in fines orbis terræ verba eorum.

*De Iosepho & commentariis quos reliquit, & quomodo
 diuinorum librorum meminert.*

CAP. IX.

IAm vero post istarum rerū omnium narrationē ipsum Iosephum, qui tot & tanta huic historiæ, quæ in manibus est, attulit subsidia, vnde, quoue genere ortus sit, non debemus in obscuro relinquere. Qui etiam de se loquitur ad hunc modum: Iosephus Matathiæ filius, Sacerdos Hierosolymitanus, non solum ipse Romanos in initio belli Iudaici oppugnauit, sed cæteris præliis postea commissis necessitate coactus, interfui. Hic Iosephus non modo apud gentē suam, verum etiã apud Romanos Iudæorum illius temporis facilè præstantissimus habitus fuit: ita vt tū statuæ honore in vrbe Roma decoraretur, tum libri ab eo industria elaborati cōfectiq; in bibliothecã, tanq̃ monumēta meritò reponerētur. Hic vero rerū Iudaicarū antiquitatē in viginti integros libros redegit.

Histo-

*vide Io.
 vitam.*

EVSEBII HISTORIAE

Historiam item de bello Iudaico sua ipsius ætate admini-
 strato septem libris conscripsit. Quas res non Græco so-
 lum sermone, sed patrio etiam se tradidisse suo ipsius con-
 firmat testimonio. Cui quidem propter reliquas res ve-
 rissimè ab eo cõscriptas, etiam in hac causa, fides iure de-
 bet adhiberi. Dicuntur etiam alij duo libri de Iudæorum
 vetustate ab eo accuratius elucubrat. In quibus non so-
 lum contra Apionem grammaticum, qui id temporis in
 Iudæos vehemētius suis scriptis inuehebatur, verū etiam
 contra alios, qui patria & auita Iudaicæ gentis instituta
 conuitiis & igmonia afficere conabantur, strenuè disse-
 rit. In priore istorum voluminum, quæ sunt de vetustate
 Iudæorum contexta, numerum scripturarum in veteri te-
 stamento contentarum, quæ sunt consensu omnium & te-
 stificatione probatæ, percenset, & qui libri ex illis, qui eas
 complectuntur, apud Hebræos in nullam controuersiam
 vocati sint, quique tanquam à veterum traditione ad il-
 los deuenerint, ijs verbis perspicuè docet. Nō sunt apud
 nos libri numero infiniti, qui inter se discensione discor-
 dant, aut qui loquuntur pugnancia. Sed duo solum & vi-
 ginti, temporis vniuersi seriem cõplectentes: qui quidem
 iure optimo diuini esse creduntur. Ex quorum numero
 quinque sunt Moysis, qui leges & primum humani gene-
 ris, non ortum solum, sed etiam propagationem, vsque ad
 mortem ipsius Moysis continent. Quod quidem tempus
 tria prope millia annorum comprehendit. A Moysis oc-
 casu vsque ad regnum Artaxerxis (qui post Xerxem, rex
 Persarum fuit) propheta, qui Moysis ætati proximè suc-
 creuerunt, res gestas suorum temporum, tribus & decem
 libris conscripserunt. Reliqui quatuor Hymnos ad Deū
 laudibus efferendum compositos, & monita hominum
 vitæ rectè instituendæ accommodata complectuntur. A
 tempore Artaxerxis vsque ad hanc nostram ætatem sin-
 gula quidem sunt scriptis prodita, sed pari fide & auctori-
 tate cum superioribus propterea non dignātur, quōd ab
 eo tempore ad nostram memoriam vsque non continua,
 exploratēue perspecta & cognita fuit prophetarum suc-
 cessio. Cæterum quātum fidei & auctoritatis nostræ scri-
 pturæ libris tribuamus, re ipsa satis perspicuum est. Nam
tanta

tanto & tam diuturno æui curriculo decurso, nemo illis vel addere, vel adimere, vel quicquam denique in eisdem commutare ausus est. Ino quod rata Dei præcepta decretaq; sint, pro certo existimare, iisdemq; firmè adhærescere, & pro illis, si opus sit, vitam libenter profundere non dubitare, omnium Iudæorum animis statim ab ineunte ætate quasi instum & innatum est. Atq; hæc ipsius scriptoris testimonia nõ sine legentium utilitate hoc loco posuimus. Est præterea aliud opus non obscurum sane aut contemnendum, de ratione sola mentis rectrice, ab eo elaboratũ, quod quidem Machabæorum propterea inscribunt, quod graua Hebræorum quorundam certamina, qui virili & magno animo, pro vera in Deum religione & pietate mortem oppetierunt (de quibus in libris, qui vocantur Machabaici, sermo instituitur) in se contineant. Porro in extremo vigesimo libro de antiquitate, ille ipse aperte indicat, quo pacto patrias Iudæorum sententias & opiniones de Deo, de eius essentia, & de legibus etiam, quamobrem essent quædam ex earum præscripto libera & soluta ad agendum, alia autem vetita & interdicta, quatuor libris complecti instituisset. Itemq; in suis ipsius scriptis alia opera à se studio & industria elaborata memorat.

Illud præterea est rationi consentaneum, vt eas voces percenseamus, quod in libello ab se de sua ipsius vita conscripto, inserit, vbi testimonium illarum rerum, quas nos ab eo deprompsimus, melius confirmetur: quo quidem in loco iustum Tiberiadem, qui eorum temporum historiã pari cũ eo ratione scriptis tradere nitebatur, quasi vnus vera perscripsisset, coarguit: & cum multa alia crimina homini obiectauerit, Hæc præterea adiungit his ferè verbis.

Certè de meæ historiæ scribendæ ratione non mihi eo modo, quo tibi, metus iniectus est: Sed meos libros ipsis imperatoribus tunc ad perlegendum tradidi, cum res gestæ propè iam antè cuiusque oculos versabantur. Nam mihi conscius eram, me veritatis declarationem studiosè obseruasse: per quam quidem cum certum testimonium me consecuturum opinarer, non omninò me mea fefellit opinio. Aliis item non paucis historiam ostendi, quorum nonnulli bello interfuere: vt rex Agrippa, & complures

*In vita
Iosèph. ful.
651. lin.
20.*

EVSEBII HISTORIAE

plures alij cum eo sanguinis communione coniuncti. Titus etiam imperator, tanto studio erga meos libros, incendebatur, ut ex illis solis rerum gestarum notitiam, hominibus tradi voluerit, eosque propria manu subscriptos, in vulgus exire præceperit. Rex Agrippa porro, sexaginta duas epistolas, quibus nos veritatem in scribendo diligenter secutos confirmat, scripsit: quarum, duas hic subieci. At si te cupiditas vlla tener, ea quæ de hac re ab illo scripta sunt, cognoscendi, ab ipsis epistolis petas licet. Hæc Iosephus ipse de se. Verum de illo hoc modo expositum sit. Ad ea igitur, quæ sequuntur, veniamus.

Quod post Iacobum, Simeon Hierosolimitanæ ecclesie præsidebat. CAP. X.

Vbi Iacobus martyrio obiisset, Et Hierusalem paulò post esset capta atque adeo excisa, fama est, apostolos & discipulos Domini, qui adhuc ista lucis vsura fruebantur, vna cum his, quibus cum Domino secundum carnem intercedebat cognatio (plerisque enim istorum ad illud vsque tempus vita suppetebat) ex omnibus locis in vnum cõuenisse, consiliumque pariter iniuisse, quis in Iacobi locum succedere dignus iudicaretur. Omnes ergo vno consensu Symeonem, filium Cleophæ (cuius *Luc. 2.* etiam sacra euangelij scriptura mentionem facit) idoneum habilemque, qui Ecclesie ibidem institutæ sede & præfectura donaretur, existimabant: qui, ut fertur, seruatoris consobrinus fuit. Nam Cleopham, fratrem Iosephi fuisse narrat Hegesippus.

Quod Vespasianus, illos qui ex David prognati erant conquiri iubet. CAP. XI.

Fertur præterea Vespasianum post vastationem Hierosolymorum, mandasse, ut omnes ex Davidis genere prognati diligenter conquirentur, quò nemo apud Iudæos ex illa regia stirpe omnino in posterum superesset: Indeque in Iudæos maximam denuò cladem & persecutionem fuisse concitatam.

Quod

*Quod Abilius, secundus Alexandrinorum fuerit episcopus,
& Romanorum Anacleus, & eiusdem ecclesie Ana-
cleto Clemens successit tertius, & de epistola
Clementis. CAP. XII.*

Cum Vespasianus, decem annos regno esset perfun-
ctus, Titus filius, Imperator ei successit. A quo bi-
ennio imperio iam gubernato, Linus episcopus, cum
duodecim annis Ecclesie Romanæ ministerium obis-
set, Anacleto eam tradidit. Postquam autem duos annos
& menses totidem Titus rexisset imperium, in eius locum
Domitianus successit. Quarto anno Domitiani, Aria-
nus, primus Ecclesie Alexandriae præfuit: qui cum annos
viginti duos in eo munere complevisset, exiit à vita. In
cuius locum secundus successit Abilius. Duodeci-
mo anno huius imperij, cum Anacletus Romanam Ec-
clesiam annos duodecim episcopus administrasset, eum
secutus est Clemens: quem Apostolus in epistola scripta
ad Philippenses cooperarium suum fuisse docet. Cum *Philip. 4.*
Clemente, inquit, & reliquis meis cooperariis, quorum
nomina sunt in libro vitæ. Huius vero Clementis una
fertur esse epistola omnium iudicio approbata, illustris
illa quidem & digna planè admiratione: quam tanquam
ex Romanæ Ecclesie persona ad Corinthiorum eccle-
siam tum quidem exaravit, cum iam Corinthi grauis es-
set conflata seditio. Hanc sane cum veterum, tum nostra
ipsorum memoria plurimis in ecclesiis publicè lectam v-
surpatamq; cognouimus. Quod autem (vti docuimus)
id temporis Corinthiorum seditio concitata sit, Hege-
sippus locuples testis est.

De persecutione quæ sub Domitiano orta est.

CAP. XIII.

Cum Domitianus multum in multos credulitatis &
nequitie declarasset, & non exiguam patritiorum &
illustrium virorum multitudinem Romæ temerario
& iniquo iudicio interemisset, aliosq; infinitos dignita-
te præstantes non solum patriis finibus eiectos, exilio
multasset, sed etiam omnibus facultatibus ac fortunis
immeritò & sine causa exuisset, tandem in sceleratâ Ne-
roniani in deum odij & impietatis hæreditatè successit.

G 2 Secun-

EVSEBII HISTORIAE

Secundus namque erat, qui contra nos Christianos (licet pater eius Vespasianus nihil iniuriæ, aut mali in nos animo aliquando excogitasset) persecutionis incendium excitavit.

De Ioanne Apostolo, & eius Apocalypsi, & Phlania domitilla. CAP. XIII.

Eodem tempore fertur Ioannem Apostolum, pariter & Euangelistam adhuc in vita manentem, propter testimonium, quod verbo Dei perhibebat, in insulâ quæ Patmos dicitur relegatum. Irenæus verò ubi scribit de numeri nominis Antichristi supputatione (quæ in Apocalypsi, quam Ioanni ascribunt, memoratur) in quinto libro contra hæreses ista de Ioanne ad verbum loquitur. Vtrum palàm nomen ipsius Antichristi isto tempore prædicari oporteat, ab illo, qui eam diuinam Apocalypsin & reuelationem viderit, satis explicatum est. Neque enim longo tempore antè, Cælestis illa visio cernebatur, sed nostra propè ætate in ipso fine imperii Domitiani. Tanto perè vero temporibus illis, quæ suprâ demonstrauius, nostræ fidei doctrina splendebat, vt hi etiam scriptores, qui à sermone & disciplina religionis nostræ videantur prorsus alieni; historiarum suarum monumentis cum persecutionem, tum martyria, quæ id temporis gesta erant, tradere minimè grauati fuerint: Qui etiam temporû ordinem accurate, & tanquam ad amissim obseruabant, narrabantq; Flauiam domitillam ex sorore Flauij Clemētis (qui vnus ex consulibus tum Romæ fuit) prognatam, cum aliis plerisq;, ob Christi testimonium anno decimo quinto Domitiani in insulam Pontiam supplicij & multæ causa extrusam.

Iren. lib. vlt. cap. 5.
Apoc. 13.

Quod Domitianus eos qui à David descenderant occidi iubet, & de propinquis seruatoris nostri.

CAP. XV.

Cum Domitianus ipse omnes Davidis stirpe & familia pro seminato è medio penitus tolli iussisset, vetus fama est, Iudæ posteros (hunc fratrem seruatoris secundum carnem fuisse liquet) utpote qui non à Davide solum suum genus, sed etiam ab ipso Christo sanguinis

, guinis coniunctione ducerent, à quibusdam sectarum Iu-
 , daicarum fautoribus in iudicium esse vocatos. Quæ qui-
 , dem Hegefippus quoq; ad verbum explicat hoc modo.
 , Alii ex genere domini Seruatoris orti, nepotes Iudæ (qui *Vide He-*
 , frater illius secundum carnem dicebatur) adhuc erant su *gesip.*
 , perstites: quorum nomina maleuoli detulerunt, tanquam
 , ex stirpe Dauidica genus suum deriuantium. Istos verò
 , quidam nomine locatus ad Cæsarem Domitianum dedu-
 , xit: Hic enim de Aduentu Christi, vt Herodes iam olim,
 , metu erat non exiguo percussus: qui cum ab illis rogaf-
 , set, vtrum essent ex genere Dauidis procreati, ita rem se
 , habere planè confessi sunt. Tandem ei ab ipsis sciscitanti
 , quot & quantas haberent possessiones, & quantam pecu-
 , niarum summam, vterque respòsum dedit, solum nouem
 , millia denariorum sibi suppetere, & dimidiatam tantum-
 , modo partem ad singulos ipsorum spectare. Istasque fa-
 , cultates non in argento se possidere dicebant, sed in sen-
 , su agrorum, qui solum continebant iugera triginta no-
 , uem. Ex quorum fructibus se non modo vectigalia pensita-
 , re, sed etiam suam ipsorum vitam in eisdem labore & in-
 , dustria colendis sustentare asseruerunt. Suas deinde ma-
 , nus, quæ pro ipsis laborum suorum testimonium diceret,
 , ostendere cœperunt: corporis item duritiam & callum
 , ab opera assidua & diligentia contractum, qui in eorum
 , manibus tanquam vestigia laborum susceptorum impres-
 , serat, demonstrare. Rogati etiam vt de Christo & regno
 , eius, quodnam esset & quando quove loco existeret, ra-
 , tionem redderent, illud non mundanum & terrestre esse,
 , sed cœlestè & angelicum, quod in ipsa seculi consumma-
 , tione declarandum foret, quando Dominus cum gloria
 , & maiestate è cœlo descendens, de viuis & mortuis esset
 , sententiam dicturus, & cuique mercedem secundum ope-
 , ra & vitæ officia redditurus. Vnde Domitianū nihil mali
 , contra eos decreuisse, sed tanquam abiectos & simplices
 , aspernatum, liberos illos quidem dimisisse, atque adeo de-
 , stitisse à persecutione, quam ex decreto contra ecclesiam
 , instituerat. Istos ita periculo & crimine solutos, deinceps
 , tum quòd testes Domini erant, tum quòd eius stirpe ge-
 , nerati putabantur, Ecclesiis præfuisse: & pace iam in

EVSEBII HISTORIAE

Tertul. in Ecclesia constituta, ad Traiani vsque tempora vitā pro-
apo. adu. pagasse. Hactenus Hegeſippus, Eodem accedit Tertulli-
gentes anus, qui talem Domitiani facit mentionem. Tentauerat
cap. 5. & Domitianus, portio Neronis, de crudelitate: sed quia
sūt ver- & homo facile ceptum repressit: restituit etiam, quos
ba ipsius relegauerat. Scriptores porro, qui res gestas cuiusq; tē-
Tertulia poris literis prodiderunt, narrant, Senatū Rom. cū Do-
ni que mitianus iam quindecim annorū spatio functus esset im-
porius ci- perio, & Nerua regni gubernacula obtinuisset, suffragiis
care ut decreuisse, ut nō modo honoris insignia Domitiano di-
erant ope cata, penitus tollerentur, verum etiam, ut omnes qui è pa-
reprecū tria fuissent sinibus immerito expulsi, non modo domū
putani ad suos redirent, sed etiam opes & fortunas suas denuō
quā græ- recipere. Tradunt etiam veteres nostri scriptores, Io-
ca verte- annem eo tempore ab exilio, quod fuerat in insula per-
re. pessus, rediisse: & Ephesi denuo sedem ac domicilium re-
 rum suarum collocasse.

Quod Cerdo Alexandrinorum ecclesiam tertius guber-
nabat, & secundus Antiochenorum ecclesiam
Ignatius. CAP. XVI.

Nerua verò, qui paulo amplius anno regnauerat, suc-
 cessit Traianus. Primo anno illius imperij, cum A-
 bilus decē & tres annos ecclesiae Alexandrinae prae-
 fuisset, Cerdo eo dignitatis gradu potitus est. Hic ter-
 tius post Anianum, primū episcopū, eam rexit ecclesiam,
 Per idem tempus Clemens Romanā adhuc gubernabat
 Ecclesiam, qui post Paulum & Petrum tertius episcopa-
 lis illius dignitatis gradum obtinuit. Linus primus erat,
 secundus Analectus. Porro Euodius primus Antiochiaē
 fuit Episcopus, secundus Ignatius: qui illis temporibus
 multum hominum sermone celebratus fuit. Tunc Simeō
 secundus similiter post seruatoris nostri fratrem, Iacobū,
 Ecclesiae Hierosolomitanae ministerio praeficitur. Eodē
 tempore ille ipse Apostolus pariter & euangelista Ioan-
 nes, quem Dominus Iesus summo erat amore cōplexus,
 adhuc in Asia vitam traducens, simul ac ab exilio, quod
 in insula pertulerat, post Domitiani mortem reuerteba-
 tur, ecclesias ibi adn. instravit.

Historia de Ioanne Apostolo. CAP. XVII.

Quod

Quod vero in hæc vsque tempora manserit in vita,
 duorum certorum & fidelium testium (Irenæum di-
 co, & Clementem Alexandrinum) sententia licet con-
 firmare: Quibus quidem propter veræ rectæq; opinionis
 ecclesiasticæ patrocinium, meritò fides adiungenda est.
 Quorum prior in secundo libro contra hæreses sic ferè
 scribit. Omnes presbyteri, qui sunt in Asia cum Ioanne
 collocuti, idem ipsum illum tradidisse testantur. Est nãq;
 apud illos ad Traiani vsque tempora in vita commora- *Ira. li. 2.*
 tus. In tertio item libro de eodem argumèto conscripto, *cap. 39.*
 hoc ipsum his verbis manifestum facit. Ephesiara eccle- *Intelligit*
 sia quæ est à Paulo fundata, & in qua Ioannes ad Traiani *etatem*
 tempora vitam produxit, vera testis est traditionis Apo- *Christi à*
 stolicæ. Posterior autem testis, Clemens scilicet, in eò o- *Ioane tra*
 pere, quem inscripsit: Quis sit ille diues, qui saluetur, ut *diuã ca. 3.*
 primum ipsum tempus commonstauerit, Historiam pari-
 ter cum primis necessariam ijs præsertim, qui ex honestis
 vtilibusq; rebus audiendis aliquid capiunt oblectationis
 adiúgit. Sumamus igitur in manus historiam, & legamus,
 quæ ita se habet. Audito fabulam, quid dixi fabulam? imo
 veram & certam historiam de Ioanne Apostolo memora-
 tam, quæ & nobis constanter tradita est, & memoria fir-
 me custodita. Vbi verò, Tyranno mortuo, ex insula Pat-
 mo erat Ephesum reuersus, quorundam rogatu ad finiti-
 mas gentes proficiscitur. Hic Episcopus constitutus,
 illic integras Ecclesias rite dispensaturus, alibi certos ho-
 mines sibi spiritus sancti instinctu demonstratos in Clerû
 delecturus. Ac cum ad urbem quandam non longè inde
 distantem (cuius etiam nomen nõnulli memorât) se cõtu-
 lisset, & alia quæq; officia, quæ ad animos fratrum inter se
 dissidentiû conciliãdos pertinebãt, obiisset, ad extremû
 adolescentulû corporis viribus valentè, vultu & oris cõ-
 formatione venustû, animi impetu flagrantè, fortè cõspi-
 catus, statim in eû, qui ibi episcopus erat cõstitutus, ocu-
 los conuertit, eûq; sic affatus est. Hunc adolescentulum
 omni studio, cura & cogitatione corã ecclesia & Christo
 teste, tibi tuq; fidei cõmendo. Què cû episcopus in suam
 tutelã accepisset, & oia se facturû fuisset pollicit⁹, Ioãnes
 eadè iterû atq; iterû illi edisserit, eiusq; fidè contestatus.

EVSEBII HISTORIAE

Ephesum deinde redit, Episcopus ille adolescentulum sibi, concreditum in domum suam recipiens, educavit pro suo, in officio continuit, fovit humanitus, ad extremum baptismi sacramento illuminavit. Postea vero ubi sigillo Domini, id est sacramento confirmationis, tanquam perfecta, tutaque eius animi custodia obsignasset, nonnihil de cura & observatione in eo instituendo suscepta remisit. Quae quidem non solum liberior vivendi potestas, quam fuerat paulo ante tempus adeptus, verum etiam quidam adolescentes, eius aequales, ocio languidi, inertia dissoluti, & omnium malorum genere assuefacti, corruerunt: Ac primum exquisitis conuiuiorum opiparorum delicijs illum alliciunt, inuitantque; noctu deinde educenres, ad furti societatem cocundam attrahunt: tum maiora moliri flagitia hortantur. Ille pedetentim assuescit, & propter generosam animi magnitudinem, tanquam equus effrenatus, & nimium sibi suisque viribus praesidens, extra rectam viam impeturfertur, franaque acriter premordens, proclivius in profundum vitiorum gurgitem se precipitat. Atque cum omnino iam in desperationem salutis in Deo sita veniret, deinceps non de exiguis noxis cogitavit, sed magnis quibusdam ac nefariis facinoribus admisis, ubi semel omni imbrobitate & nequitia perditus euaserat, nullam non scelera labem ex aequo cum alijs contrahere secum statuit. Istitis igitur in familiaritate ascitis, & magna latronum turba collecta, animo proprio paratoque se ducem manu violentissimum, sanguinis effusione crudelissimum, seueritate denique acerbissimum praebuit. Interea temporis, ubi necessaria ad eam incidebat occasio, Ioannes accersitur. Ille ubi alias res, quarum gratia venerat, recta ratione disposuisset, age, inquit episcope, depositum nobis redde, quod ego, & Christus, ecclesia teste quam gubernas, tibi commisimus. Hic vero primo attonitus obstupuit, arbitratus pecuniam, quam nunquam acceperat, a se per fraudem & dolum malum repeti: & tamen neque facile credere poterat ea ab se repeti per calumniam, quae neutiquam habuisset, neque Ioanni depositum repetenti omnino diffidere. Verum simul atque Ioannes dixerat, adolescentulum repeto, & animam fratris, senex dimisso vultu ingemiscens, & item lachrymans, ille, inquit, mortuus est.

Quo-

Quo modo, & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus
 est. Nam nequam & perditus, & vno verbo, latro euasit.
 Etiam pro ecclesia, in qua versabatur, montem cum ne-
 faria hominum sui similibus turba occupat. Apostolus
 ergo veste dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens:
 bonum, inquit, custodem animæ fratris tui te reliqui.
 Equus iam iam mihi adsit, & dux aliquis itineris. Inde ab
 ecclesia, ita ut erat, cum festinatione se proripuit. Pro-
 fectus autem ad locum, à primis latronum excubitoribus
 præhenditur. Qui neque fugam parans, neque euitare
 studens, sed vociferans admodum dixit. Huc huius rei
 causa accessi: me ad principem vestrum deducite. Qui
 quidem ad tempus, ut erat armatus, expectat. Verum ut
 Ioannem aduentantem agnouerat, præ pudore capessit
 fugam. Hic verò ætatis suæ oblitus, illum pro viribus
 properè insequitur. Atque clamans, quid, inquit, fili me-
 tuum ipsius patrem, inermem, & ætate confectum fugis?
 Miserere laboris mei fili: ne formides: adhuc tibi salutis
 spes reliqua est, Ego Christo pro te reddam rationem. Et
 si sit opus, pro te lubens mortem oppetam, sicut dominus
 pro omnibus nobis. Pro tua animam meam dabo. Con-
 fesse, Crede. Christus me misit ad te. Ille ubi hæc audi-
 uerat, primum oculis humi defixis constitit, deinde arma
 abiicit: tum horrore perfusus grauius & acerbè lamenta-
 tus est. Senem ad se aduentantem complectitur: fletu &
 mœrore, quoad poterat, pro culpa satisfecit: & dextra
 sola occultata, lachrymarum vnda secundo baptizatur.
 Apostolus rata & constanti asseueratione ei à seruatore
 veniam & remissionem peccatorum precibus suis impe-
 traturum pollicetur: atque ad genua accidens, ipsam ma-
 num dexteram, tanquam aqua pœnitentiæ ablutam pur-
 gatamq; osculatus, illum ad ecclesiam reducit. Crebris
 item precibus Deum pro illo inuocat, continuis ieiuniis
 vna cum eo se macerat, variis diuinæ sapientiæ sententijs
 eius animum quasi quibusdam lenocinis mitigat trāquil-
 latq; . Neque prius, ut fertur, inde decessit, quàm illum
 ecclesiæ ministerio præfecisset. Cuius conuersione ma-
 gnum veræ pœnitentiæ exemplum, præclarum secundæ
 regenerationis specimen, illustre denique tropheum à
 G 3 peccatis

EVSEBII HISTORIAE .

peccatis resurrectionis, per exteriora pœnitentiæ signa hominibus proposuit ad imitandū . Ista à Clemente hoc modo præscripta, tum ad rei gestæ cognitionem, tum ad vtilitatem legentium accōmodata, illum locū obtineāt.

De ordine euangeliorum.

CAP. XVIII.

Pergamus iam, & certa apostoli scripta, quæ in nullam hæctenus controuersiam vocata fuerint, ostendamus. Ac primum de euangelio illius, quod in vniuersis ecclesiis sub Cœli complexu collocatis peruulgatum est, pro explorato constet. Quòd verò inter reliqua tria euangelia à veteribus rectè & appositè quarto numeretur loco, hoc pacto planum fiet. Admirabiles planè viri & re ipsa diuini (Christi apostolos intelligo) ipsa pura ac sincera vitæ ratione cum primis eximij, & vniuerso virtutis genere animis exornati, quanquam linguæ elegantis & disertis sermonis rudes & ignari, diuina tamen & miranda potentia ipsis à Seruatore donata fidentes, exquisita verborum fabricandorum solertia, & arte elaborata, doctrinam magistri sui, ac præcepta exponere neque norunt, neque conati sunt: Sed aperta & manifesta docendi ratione per sacrosanctum spiritū ipsis opem ferentem infusa, & sola Christi virtute, tot miraculorum effectrice, per ipsorum doctrinam & res gestas plenius peruulgata, vtentes, regni cœlorum notitiam toti orbi terrarum patefecerunt: quinetiam studium & operam, quæ in libris conscribendis poni solet, haud magno sanè æstimarunt: & istud planè præstiterunt, vt pote excellentiori ministerio, ac longe hominum captum superanti inseruientes. Paulus enim, qui inter omnes illos verborum apparatu maximè, & sententiarum grauitate non minus pollebat, quanuis infinita ferè arcana mysteria, quæ loqui fas non erat, animo teneret, (quippe qui ad tertium cœlum vsque sublatus, diuinarum rerum contemplationem gustasset, ad ipsumque paradisum diuinæ maiestatis claritate eximium raptus esset, & illic ad verba secreta & plena mysterii audienda admisus) præter paucissimas epistolas, præterea nihil scriptis omniū

omninò mandauit. Et quanq̄ reliqui omnes, qui erant ab ipso seruatore nostro doctrina & præceptis sapientiæ instituti, vt duodecim apostoli, Septuaginta discipuli, aliiq; præter istos penè innumerabiles eiusmodi reuelationum non penitus expertes & ignari erant, tamen ex omnibus, qui in eius disciplinam se tradiderant, Solus Mathæus & Ioannes nobis quedam monumenta literis prodita, post se reliquerunt: quos etiam fama est necessitate quadã adductos, se ad scribendum intulisse. Mathæus cū iam antea Hebræis verbū Dei prædicasset, simul ac in animo habuit ad alias gentes proficisci, euangeliū suū patrio sermone conscripsit: & quòd illis à quibus decessit, deesse, dū præsens apud eos erat, videbatur, illud sedulitate & labore scribendi omnibus suis quasi numeris expleuit. Iam verò vbi Marcus & Lucas sua euangelia in publicū protulissent, Ioannē (cui semper in more positū erat prædicatione verbi absq; scriptis vti) tandē eiusmodi causa adductum, se ad scribendū applicuisse ferunt. Cū tria euangelia iam dudum perscripta, cū in aliorū iā omniū, tū in ipsius etiā manus peruenissent, fama est eū ea magnopere approbasse: & cōstanti ratoq; testimonio omnia in illis verè fuisse scripta confirmasse: & solam illam explicationē nunc literis mandandā restare censuisse, quæ res primo tēpore à Christo in ipso suæ prædicationis principio gestas cōplecteretur. Quæ quidē hominū fama est planè verissimā. Tres nanq; alios euangelistas ea sola scriptis persecutos, quæ à seruatore post Ioannem Baptistam in carcerē cōiectum ad vnum annū continuū gerebātur, satis perspicuè licet animaduertes: illudq; ipsum illos in ipso suæ historiae exorsu planè significasse. Nam post ieiunium quadraginta diebus continuatū, & tentationem interea loci interuenientem, Mathæus ipsum tempus, à quo suæ historie scribendæ sumpsit initiū, perspicuè ostendit. Audiens, inquit, quòd Ioannes tradebatur, secessit à Iudæa in Galilæam. Similiter etiam Marcus: vbi, inquit, Ioannes tradebatur, venit Iesus in Galilæam. Lucas itidem antequam facta Iesu Seruatoris explicare ordiatur, pari ratione temporis Seriem obseruat, dicens: Quod Herodes ad alia mala, quæ commiserat, hoc etiam adiecit: Ioannem nempe

Mat. 4.

Mar. 1.

Luc. 3.

EVSEBII HISTORIAE

nempè in carcerem inclusit. His igitur de causis Ioannem tradunt quorundam amicorum rogatu, tum ipsum tempus à superioribus euangelistis silentio præteritum, tum res in eodem à Seruatore gestas (illæ quidem erant, quæ fuissent ante Ioannem Baptistam in vincula coniectum factitate) in euangelio suo posteritati prodidisse, istudq; idem satis euidenter illum ipsum cõmonstrare. Primùm cum dicat: hoc initium miraculorum & signorũ fecit Iesus: deinde vbi inter acta Iesu mentionem facit Ioannis Baptistæ, adhuc eo tẽpore in Aenon iuxta Halem baptizantis. Idem ipsum porrò apertè declarat, vbi sic loquitur. Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem. Quocirca Ioannes ea in euangelio suo scriptis mãdauit, quæ, Ioãne Baptista nõdum in custodiã misso, à Christo gesta fuere. Reliqui autem tres Euangelistæ, ea cõmemorãt, quæ post Ioannẽ Baptistã in ergastulum cõtrusum à seruatore edita dicuntur. In quibus si quis attendit cura & cogitatione animum deñgat, non poterit amplius existimare euangelia vlla ex parte inter ipsa disidere: quandoquidem Ioannis euangelium res primò à Christo gestas continet: reliqua autem posterioris temporis, & factorum in eo editorum narrationem complectuntur: Ac non immeritò quidem Seruatoris nostri stirpis secundum carnem genealogiam, vtpote à Matthæo, & Luca accuratè conscriptam, Ioannes silentio prætermisit: & ab eius diuinitate cœpit exordium: perinde ac si illa fuisset sibi tanq; multò acutius eandem intuenti, à Spiritu sancto ad scribendum reseruata. Ista igitur à nobis de causa, cur Ioannes euangelium suum scripserit, dicta sint. Quid verò causæ Marcum ad scribendum impulerit, supra docuimus. Lucas quoque in ipso sui euangelii principio causam, cur illud cõtexere aggressus sit, proponit: nimirũ quod pleriq; alii eorum sermonum declarationẽ imprudẽtius & nimis confyderatè instituisent, quorũ veritatẽ ipse satis explorate cognitam habebat. Atque cum nos ab opinione, quæ inter alios anceps & controuersa putaretur, quasi necessitate ad eam rem compulsus, abdukerit, tandem certam ratamq; earum rerũ explanationẽ, quarũ ipse veritatẽ partim ex familiaritate, & cõsuetudine
 quæ

quæ illi cum Paulo intercessisset, partim ex crebro reliquorum Apostolorum sermone & colloquio, quod cum illis haberet, plenè & cumulatè intellexisset, in suo Evangelio manifestò tradit. Verum de his hætenus. Cætera autem, quæ sunt ab alijs de eisdem commemorata, ex veterum scriptorum inter se comparatione, commodiore tempore docere pro virili contendemus, Inter Ioannis monumenta, quæ præter Evangelium scripsit, prior eius epistola tum recentium, tum antiquorum auctoritate sine controuersia comprobatur, reliquis autem duabus contradicitur. Atq; opinio illa, quæ est de Apocalypsi, quam à nonnullis etiam adhuc variè in vtranque partem disceptatur, tamè vbi tēpus nobis dabitur opportunum, eam veterum testimonijs exquisitè discutiemus.

De confectis & manifestis sacrae scripturae libris.

C A P. XIX.

Cæterum quoniam sumus in hunc sermonem delapsi, videretur rationi consentaneum, scripturarum seriem quæ noui testamenti esse dicuntur, summatim comprehendere. Primum ergo sacer euangeliorum quaternio ratur esto: quem quidem liber de actis Apostolorum sequitur. Huic annumerentur Pauli Epistolæ. Quibus deinceps prior epistola, quæ fertur esse Ioannis, & Petri similiter prior, tanquam omnium consensu constabilitæ adiungantur. Inter ista, si placet, Ioannis Apocalypsin conijciamus. De qua quid veteres statuerint, aliud erit tempus exponendi. Atque hæc sunt, quæ omnium asseueratione constanter approbantur. Ex illis, quæ in dubitationem quidem vocantur, sunt tamen à plerisque recepta, est epistola quæ Iacobi dicitur, & Iudæ, & secunda Petri & secunda, & tertia, quæ Ioannis nomine inscribuntur: Siue ille ab euangelista, siue ab quopiam eodem nomine appellato proscriptæ sunt, Inter scripturas autem quæ falsò inscriptæ, minimeque germanæ dicuntur, Pauli acta numerantur, & liber qui vocatur Pastor, & Apocalypsis Petri. Porrò epistola nomine Barnabæ edita, & quæ dicitur doctrina Apostolorum. Adde his, si videtur Ioannis vt dixi Apocalypsin: quam nonnulli, vt docui, penitus antiquare
conten

EVSEBII HISTORIAE

contenderunt. Alii tamen eam in scripturis maximè approbatis collocandam iudicant. In quibus etiã nò pauci, hoc tempore, euangelium secundum Hebræos ponunt, quo Hebræi illi, qui sunt Christi doctrinã amplexati, maximè gaudet. Ceterũ hæc omnia referatur in earũ scripturarũ numerum, quibus à plerisq; cõtradicitur. Atq; certò istorum librorũ enumeratione necessariã fecimus, vti cũ scripturas, quę secundum ecclesię traditionem, verę, germanę, & omnium sententiis manifestò confirmatę sunt, perspicua quadam nota ab aliis, quę non sunt eiusdẽ auctoritatis, sed sunt positę quidẽ in cõtrouersia, à plerisq; tamen ecclesiasticis viris euolutę & pertractatę, distinxerimus, facillè quidẽ non istas ipsas modo, sed eas etiam, quę apostolorum nomine ab Hæreticis circumferuntur, possimus discernere: Siue euangelia Petri, Thomę, Matthię, aliorũue nomine falso inscripta, siue acta, quę Andree, Ioannis, & aliorum apostolorũ nomine veteratorie donata sunt: quas quidem scripturas, nemo ex scriptoribus ecclesiasticis, qui continuata temporum successione, ab apostolis huc vsq; vixerint, vsq; in suis scriptis in memoriam redigere dignatus est. Quin etiam dictionis & loquendi forma, longe à stylo & dicendi consuetudine apostolorum discrepat. Sententia porrò & institutũ eorũ, quę in illis libris traduntur (quod toto propè cœlo, vt dicitur, à vero orthodoxoq; scripturę sensu & opinione aberrat) planè perspicueq; ostendit, ea callida solũ hæreticorũ esse cõmentata. Vnde ne in eo quidẽ scripturarum genere, quę falsò inscriptę minimeq; germanę dicuntur, habenda sunt, sed tanquam absurda omninò & impia penitus explodenda. Verũ ad reliquã historiã pergamus.

De Menandro præstigiatore.

CAP. XX.

Menander, qui Simoni Mago successit, seipsum propter sceleratã morum suorum improbitatem secundũ diabolicę molitionis propugnaculũ, illo priore nihilo planè imbecilliorẽ præstitit. Erat iste etiã Samaritanus: qui vbi ad summum præstigiariũ fastigiũ, vt facillè cũ magistro cõtenderet, peruenerat, maioribus portensis

se nos

se nobilitauit: & seruatores ad hominū cōseruationem ac salutē cœlitus ē seculis inuisibilibus demissum se prædicauit, docuitq; neminem aliter ex angelorū dominatu, qui mundum fabricasset, se posse eripere, quàm vt prius experiētia magica ab ipso tradita instructus esset, & baptisinate, quod ille impertire solebat, ablutus. Quo quidē qui essent dignati, eos perpetuam in hac vita immortalitatem adepturos, & non amplius subituros mortem, sed eodem in loco in æternum cōmorantes, nulli sentio, nulliue internecioni aliquando obnoxios fore. Ista certē ex Irenæi scriptis facilē licet perspicere: Iustinus item vbi perditū Simonis conatum memorarit, huius etiā fraudem narrare pergit his verbis. Menandrum quendam Samaritanum ex vico Caparattæ ortum, Simonis discipulum, furore quodā dæmoniaco agitatum, Antiochiam aduentasse, & multos magicę artis præstigiis in fraudem induxisse cognouimus: qui quidem illis, quos ad se sequendum pellexisset, persuasit, quod nunquā omnino morte essent interituri. Quidam etiā adhuc eius præceptis instituti, idem profitētur. Erat igitur diabolici plane conatus cōmentum, qui quidem per magicam astutiam eiusmodi præstigatorū, adeo calide Christianorū nomen vsurpantiū, magnum pietatis & religionis nostræ mysterium, infamia notare: atq; ecclesiastici dogmatis de animæ immortalitate, & resurrectione mortuorum traditis, maleuola obtreptione omnem auctoritatem abrogare obnixē laborauit. Verū isti, qui hos seruatores sibi ascipserint, de vera salutis spe penitus deciderunt.

*Inst. ad
Anton.
fol. 144.*

De Ebionæorum heresi.

CAP. XXI.

ALios porrò nequā & improbus dæmō cum ab amore, quem erga Christum Dei habebant, nullo modo per artismagicæ præstigias posset dimouere, eosdē tamen, vbi alia quadam astutia irretiri posse cōperiret, veteratoricē tandē sibi suoq; addixit obsequio. Isti ex primo illius sectę auctore nomē ducētes, Ebionęi propriē appellati sunt, hoc est, mentis & intelligētię inopes, quippe qui de Christo & eius doctrina tenuiter & abiectē statuerēt opinarenturq;. Eum namq; simplicem vulgarem, & solum
homi-

EVSEBII HISTORIAE

hominem censuerunt, & ex concubitu coniunctioneque Iosephi viri cum Maria vxore sua, in hanc lucem editam: Verum propter progreditionem, quam in virtute fecisset, hominem iustum censuerunt, at solum hominem tamen. Porro legis Mosaeicæ obseruatione omninò ipsis opus esse, perinde ac si fide sola in Christum, & vitæ ratione, quæ cum illa cohæret, neutiquam salui esse possent. Præster istos alii etiam erant eadem appellatione donati, qui quanquam ab inepta & stulta horum, quos commemorauimus, opinione deflexerunt, atque adeo ex virgine & spiritu sancto, dominum progenitum non denegarunt, non dissimili tamen ratione, dum ipsum Christum nec Deum, qui ante secula extitit, nec verbum, & sapientiam patris fuisse confiteri volebant, in eandem cum superioribus impietatem prolapsi sunt: Idque maximè cum corporalem veteris legis obseruationem cultumque; pari ratione cum illis celebrare omni studio niterentur. Isti porro epistolas Pauli apostoli penitus reiiciendas ducunt, cumque nominant legis desertorem proditorumque euangelio solo, quod secundum Hæbræos dicitur, veteres, cætera euangelia non magno æstimant. Et non solum sabbatum, & reliquam Iudaicam institutionem similiter cum illis superioribus obseruant, verum etiam dies dominicos pari ratione nobiscum in resurrectionis seruatoris nostri memoriam accuratè recolunt. Vnde ob talem conatum, tale etiam nomen nimirum, vt Ebionæ vocarentur, obtinuerunt: quod quidem ipsorum mentis & intelligentiæ tenuitatem propriè declarat. Nam hæc vox, Ebion, lingua Hebraica, pauperem & egètem significat.

De Cerintho hæresiarcha.

CAP. XXII.

Eisdem temporibus, Cerinthium quendam alterius hæresis ducè & auctorè extitisse accepimus. Gaius (cuius voces iam supra posuimus in libro qui disputatio Gaij inscribitur, hæc de illo scribit. Cerinthus, qui per adumbratas reuelationum, tanquam à magno quodam apostolo conscriptarum species, absurda portenta præsti-

præstigiâsq; quasi per angelos ipsi ostentatas, nobis falso comminiscatur, hæc asseueranter introducit: Post resurrectionem carnis humane regnum Christi terrestris futurum, & apud Hierusalem homines in carne cupiditatum & voluptatum blanditiis inferituros. Qui cum sacrosanctis Dei eloquiis hostis esset infensus, numerum mille annorum (habuit enim in animo homines in fraudem illicere) in nuptiarum festis & celebritate dicebat consumptum iri. Adde huc Dionysium nostræ ætate ecclesiæ Alexandrinæ episcopum, qui in secundo libro de promissionibus, ut primum nonnulla tanquam ex vetere traditione sumpta de Ioannis Apocalypsi exposuerit, huius etiam viri his verbis facit mentionem.

Cerinthum quidem, qui Cerinthianam hæresin ab ipsius nomine sic dictam profeminavit, hoc disciplinæ decretum tenuisse constat: Regnum Christi terrestris deinceps futurum. Et quarum rerum cupiditate ipse ducebatur (quippe qui inuitamentis corporis & carnis cum primis obsequeretur illecebris) in eisdem beatam vitam fore somniauit: ut in ventris, & earum partium, quæ ad venerem spectant, expletione: hoc est, non in esculentis solum, poculentis, & nuptiis, verumetiam in festis, sacrificiis, hostiarum cæde, & aliis denique rebus, quibus ista putaret affluentius posse suppeditari. Hæc Dionysius. Irenæus item in primo libro contra hæreses sceleratiora & magis nefanda eius dogmata, eaque plena erroris & commentitiarum opinionum explicat. In tertia autem eiusdem operis, historiam planè memorabilem de illo literis mandat. Olim, inquit, Ioannes Apostolus (Sic ex Polycarpo traditum acceperat) in balneum lauandi sui causâ ingrediens, cum certior factus esset Cerinthum intus esse, aditum ex eo loco resiliit, & se proripuit foras, illudque tectum subire non omnino sustinuit. Atque ad hunc modum comites suos hortatum ferunt: fugiamus extemplò, ne balneum in quo Cerinthus veritatis hostis, moratur, subito concidens, nos opprimat.

*Ire. lib. 3
cap. 3.*

H De Ni-

EVSEBII HISTORIAE

De Nicolao, & de iis qui ab eo nominantur.

CAP. XXIII.

PAulo post hæresis, Nicolaitarum nomine nuncupata, exoritur: quæ ad valde exiguum tempus duravit. Cuius quidem habetur mētio apud Ioannem in sua Apocalypsi. Isti hæretici Nicolauū, vnū ex diaconis, qui ab apostolis ad curā egentium suscipiendā, vnā cū Stephano deligebatur, suæ sectæ auctore fuisse iactabant. Clemens porro Alexandrinus in tertio libro *Σωματων*, ista de eo ad verbum narrat. Hic cū vxorem haberet facie honesta & liberali, post seruatoris ascensum ab Apostolis zelotypiæ infimulatus, eam in medium productam cuiq; cupienti ducendam permisit. Atq; illi dicto, carne nempe abuti oportere, hæretici hoc ipsorum factū congruere asseuerant. Qui igitur hanc sectam sequuntur, illud tum factum Nicolai, tum dictum, quod temere & inconsideratè exciderat, imitantes, impudēter nefario stupro se polluant. De Nicolao autem sic ipse equidem accepi, cum nulla alia muliere omnino vsus, præter illam, quam habuit in matrimonio. Ex cuius liberis, filias quidem ad extremā senectutē virgines permansisse, filiū autem vitam purā & nulla labis cōtagione aspersam traduxisse audiui. Quæ cum ita se habeant, vxoris suæ publicatio, quæ propter zelotypiæ crimen illi obiectum in media apostolorū frequentia facta sit, magnam libidinis aspersionem & cōtemptum declarat. Quin etiam eius continentia in voluptatum depulsione (ad quas cōquiritas plerique nimio studio incitabantur) perspicuè docebat, carne abuti oportere, quò eius refrenetur libido. Non enim credo secundum domini mandatum, duobus dominis inferuire voluit, voluptati, & domino Seruatori. Fertur etiam Matthiam sic docuisse, cum carne conflegendum, eaq; ad cohibendam libidinem abutendum: neque quicquam concedendum ad illius voluptatē: animam autem fidei & cognitionis tanquam nutrimētis augendam. Verum de illis, qui temporibus hisce à nobis oratione percursis, veritatē supplātare, eamq; suo debito fraudare premio aggressi sunt, (qui plane dicto citius omnino extincti euauerunt) satis multa diximus.

De Apo-

Apoc. 2.
Act. 6.
Cle. fol.
173. lin.
venult.

*De Apostolis, qui matrimonium contraxisse
probantur. CAP. XXIII.*

Clemens (cuius verba modò citauimus) deinceps post illa quæ suprâ posuerat, Apostolos, qui matrimonium contraxisse reperiuntur, enumerat: idque cõtra eorum sententiam, qui nuptias tollere abrogareq; instituerent: Num, inquit, sunt Apostolos improbaturi? *Cle. fol. 170. li. 35*
 Petrus enim, & Philippus liberos procrearunt. Philippus filias viris collocauit in matrimonium. Paulus etiam non veretur in quadam epistola coniugis suæ mentionem facere, quam eo minime secum circumduxit, quò facilius liberiusque suo fungeretur ministerio. Ac quoniam in istarum rerum mentionem incidimus, aliam quoque eiusdem historiam dignam explicatione, dignamque memoria proferre non grauabimur: quam quidem in septimo libro *συνμαρτυρ* isto modo literis prosequitur. Aiunt beatum Petrum, cum vxorem suam ad necem abductam *Fol. 314. lin. 12*
 conspicaretur, magna iestuisse lætitia, tum quòd vocaretur à Deo, tum quòd in proprium domicilium reuertetur. Eam verò admodum & hortatus, & consolatus, sic nomine compellauit. Heus tu, memor esto Domini. Tales sunt beatorum nuptiæ, & tam perfectus amor inter amicissimos intercedit. Ista ergo cum propria sint & accommodata ei, quod in manibus est, argumento, hoc loco sint à me opportunè citata.

De Ioannis & Philippi morte.

CAP. XXV.

Tempus autem & modus, quo Petrus & Paulus exierunt è vita, quin etiam locus, quo post mortem sepulchra ipsorù sita fuerint, iam pridem sunt à nobis exposita. Ioannis etiã tempora nunc ferè explanata. Locus illius tabernaculi, qui sit, ex epistola Polycratis, qui fuit Ecclesiæ Ephesianæ episcopus, satis constat. Quam quidem epistolam ad victorem Episcopum Romanum perscripsit, inq; ea non modo Ioannis, sed Philippi simul & filiarum eius mentionem facit ad hunc modum. In Asiam enim præclara nostræ religionis tâquam

H 2 semina

EVSEBII HISTORIAE

feminaria morte confopita sunt: quæ quidem resuscitabuntur in extremo die aduentus Domini, in quo est venturus cum gloria de cælo, & omnes sanctos conquiriturus: Philippum dico vnum ex septem diaconis, qui Hierapoli extremum vitæ diem obiit, & duas illius filias, quæ virgines in extrema senectute occubuerunt: quarum altera vitam spiritus sancti afflatu piè sancteque institutam degens, Ephesi morté obiit. His accedit Ioânes, qui supra pectus Domini recubuit, quiq; cū esset sacerdos, *ᾠέταλος* gestavit, qui denique martyr & doctor fuit, & Ephesi etiam obdormiuit. Hæc de illorum morte. Porro in Gaij disputatione, quam paulò ante citavi, Proclus contra quem disceptationem instituit de morte Philippi & filiarum eius, his à nobis expositis admodum consentiens, sic loquitur. Post Hierapoli in Asia quatuor filia Philippi prophetissæ fuerunt: ibidemq; tum illarum, tum patris sepulchrum locatum est. Hæc ille. Lucas prætereà in Actis Apostolorum de filiabus Philippi, quæ tū Cæsareæ in Iudæa simul cum patre versabantur, quæque dono prophetiæ erant imbutæ, ita verba facit. Venimus Cæsaream, & ingressi in domum Philippi euangelistæ, qui erat vnus è septem, mansimus apud illum: huic quatuor erant filia virgines, quæ prophetabant. Iam verò ea, quæ ad nostram cognitionem peruenerint, de temporibus Apostolorum, de scripturis sacris, tum quas ipsi reuera post se reliquerint, tum quibus contradictum sit, (quæ tamen à nonnullis ecclesiis multorum approbatione publicè receptæ & peruulgatæ sunt) tum denique quæ sint omninò adulterinæ, atque adeo ab orthodoxa Apostolorum opinione & sententia penitus alienæ, hætenus nostro sermone persecuti, deinceps ad reliquam historiam transeamus.

Act. 21.

Quomodo Simeon Hierosolymorum episcopus martyrium subierit. CAP. XXVI.

Post Neronem, & Domitianum, sigillatim in quaque ciuitate sub Traiani imperio (cuius iam tēpora perquirimus) ex seditione populi excitata, grauē contra
nos

nos Christianos persecutionis tempestatem commotam fama & sermone percrebescit. In qua Symeonem, filium Cleophæ, quem secundum Ecclesiæ Hierosolymitanæ episcopum creatum declarauimus, martyrio extremum vitæ suæ diem confecisse accepimus: atq; huius quidē rei idem ille Hegeſippus testis est: cuius testimoniis, variis in locis antea vſi sumus. Qui cum de quibusdam, qui erant ex septem Indæorum sectis verba facit, perspicuè adiungit Simeonē, quem diximus, propterea quòd Christianus erat, ab illis eodem tempore callidè & malitiosè in crimen vocatum. Qui cum dies complures grauitè esset verberibus cæsus, indicemq; ipsum, & eos qui in cōfilio aderant, sua tolerantia in primis obstupescisset, tandem nō dissimilem vitæ exitum à Domini passione subiit, verum multò commodius est, mea quidem sententia, ipsum scriptorem hæc eadem isto modo ad verbum explanantem audire. Ab eodem scilicet Sectarum numero quidam Simeonem, Cleophæ filium, nō modo vt ex Davidis stirpe editum, verum etiam, vt Christianum, in iudicium adduxerunt: atque ita, cum annos centum & viginti compleuisset, coram Traiano Cæsare, & Attico viro consulari, fidem Christi constanter professus est.

Est porro apud eundem authorem, accusatores Simeonis, cum Iudæi ex regia tribu Davidis prognati, diligenter conquirentur, fortè fortuna ex eadem stirpe manifesto deprehensos fuisse. Quòd si quis Simeonem tum oculis Dominum conspexisse, tum auribus eius sermonem accepisse dixerit, ratione certe id quidem potest, non solum longinquitate temporis, quo vixerit, sed euangeliorum testimonio, quod Mariæ Cleophæ meminerit, vbi citatur Maria Cleophæ, pro argumento vtens, cuius filius, vt supra posuimus, fuit Simeon. Idem Scriptor, alias etiam ex genere Iudæ ortos (Iudas autem fuit vnus ex illis, qui Seruatoris fratres dicebantur) Post testimonium illud iam antea demonstratum, quod coram Domitiano pro fide Christi dixissent, ad huius Traiani imperium vitam prætraxisse narrat: Scribit enim ad hunc modum. Veniunt & præfunt vniuersæ ecclesiæ, vt martyres: & vt genere Seruatoris,

H; & Do-

EVSEBII HISTORIAE

& Domini nostri sati: & pace tranquilla in tota ecclesia, vigente, ad Traiani Caesaris vsque tempora permanente; ad quæ quidem Simeon filius Cleophæ, quem supra mô-
 frauimus, vitam producens, à sectis Iudæorum, quod ex
 diuina domini pro genie genus ducebat, per calumniam,
 similiter vocatur in iudicium, & eius nomen ea de re,
 ita ad Articum virum cōsularem defertur: Qui cum mul-
 tis diebus acerbis plagas pateretur, testimonium fidei,
 Christi forciter perhibuit, adeo vt cum omnes, tum ipse,
 consularis, supra modum miraretur, quo pacto, cum esset,
 centum & viginti annos natus, talem & tam acerbum,
 plagarum cruciatum sustinuerit. Quibus rebus tonse-
 ctis, ad extremum mandatum erat, vt in crucē ageretur.
 Deinceps idem auctor à nobis citatus, ea, quæ tempori-
 bus nostro sermone modo percursis gesta sunt, addit:
 nempe quod ad illa vsque tempora (quando quidem, si
 qui erant, qui salubrem & synceram salutaris prædica-
 tionis regulam deprauare & corrumpere studebant, in ob-
 scuris tenebrarum latebris delituerunt) ecclesia integra,
 & incorrupta permanerat. Cæterum postquam sacer-
 apostolorum chorus varium vitæ exitum, & diuersa mor-
 tis genera pertulerat, præterieratq; illorum ætas, quibus,
 à Christo donatum erat, vt auribus diuinā ipsius sapien-
 tiam coram acciperet, tunc certè falsa & veteratoria im-
 pii erroris conspiratio exordium cœpit, idque illorum,
 fraude & astutia, qui doctrinam à veritate penitus alie-
 nam disseminare laborarent, quique cum nemini aposto-
 lorum amplius vita suppeteret, de cætero iam nudo ca-
 pite (vt aiunt) sincero veritatis sermone falsam & com-
 mentitiam doctrinam ex aduerso opponere pro viribus,
 niterentur. Hegesippus quidem de his rebus hæc orati-
 one complexus, sic ferè memorat. Nos iam via & ratione
 procedentes, ad reliquam historiam redeamus.

Quomodo Traianus Christianos conqueri vetuerit.

CAP. XXVII.

IN nonnullis locis id temporis, tanta quidē & tā acris
 contra nos intendebatur persecutio, vt Plinius Secun-
 dus, qui inter puinciarū præfectos facillè primas tulit,
 ingenti

ingenti martyrum numero magnopere commotus, de
 multitudine eorum, qui erant quotidie pro fide truci-
 dati, Traianum imperatorem certiolem faceret. In quo
 referendo illud pariter adiecit, se non aliquando in il-
 lis comperisse, quòd vel quicquam impietatis, vel quic-
 quã contra leges omnino molirentur, præterquã quòd
 primo diluculo è somno excitati, Christũ vt Deũ hym-
 nis celebrarent. Quinetiam adulteriũ, homicidiũ, & alia
 nefanda peccata, quæ sunt cum his aliqua quasi cogna-
 tione cõiuncta, verãt, & omnia, quæ sunt legibus cogru-
 entia sedulo exequuntur. Quibus quidẽ adductus Trai-
 anus, tale promulgauit edictum, Christianos à nemine
 quidẽ inquirendos esse, oblatos autem puni oportere.
 Quod vbi erat factitatũ, tametsi ardor persecutionis
 acerrime in nos intentatæ quodãmodo extinctus fuit:
 tamen his, qui nobis aliquid mali ingerere cupiebãt, nõ
 minor relicta videbatur occasio: dum hic quidẽ popu-
 lus, illic autẽ cuiusq; regionis magistratus cõtra nos pe-
 rabat insidias, Sic vt quamuis non palam & apertẽ nos
 persecuerẽtur, sigillatim tamen in quaq; prouincia suã
 in nos redintegrarent crudelitãtẽ: & complures fideles
 pro Christo decertantes, variis martyrij generibus oc-
 cumberent. Istam autẽ historiam ex Tertulliani Apolo-
 gia latinis literis perscripta (quã in superiore nostro po-
 suimus sermone) deprõpsimus. Atqui, inuenimus inqui-
 sitionẽ quoq; in nos prohibitã: Plinius enim Secundus
 cum prouinciã regeret, quibusdã Christianis damnatis,
 quibusdã gradu pulsis, ipsa tamen multitudine pertur-
 batus, quid de cætero ageret, consuluit tunc Traianum
 Imperatorem, allegans præter obstinationem non sacri-
 ficandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quã
 cœtus antelucanos ad canendum Christo vt Deo, &
 ad confœderandã disciplinam: homicidium, adulteriũ
 fraudem, perfidiã, & cætera scelera prohibentes. Tunc
 Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem
 non esse, oblatos vero puniri oportere. Verum hæc
 isto modo.

*Verba ip-
 sius Ter-
 tul. in A-
 polog. cõ-
 tra gent.
 cap. 2.*

EVSEBII HISTORIAE

Quod Romanorum Ecclesiam, quartus post Clementem Euaristus gubernavit.

CAP. XXVIII.

CLEMENS vnus ex episcoporum Romanorum numero, cum nouem annis docendo verbo Dei diligentem curam adhibuisset, ministerio suo & officio Euaristo concredito, tertio anno huius, quem dixi, imperatoris diem suum obiit.

Quod Hierosolymorum Ecclesiam, tertius post Simeonem Iustus rexerat. CAP. XXIX.

PORRÒ autem cum Simeon ad eum modum, què monstrauius, extremum spiritum martyrio effudisset, Hierosolymis sedem episcopalem, Iudæus quidam, nomine Iustus, vnus ex infinitis illis, qui erant ex circuncisione, quiq̃ ad fidem Christi id temporis se transfulerant, proxime occupauit.

De Ignatij martyrio, & eius epistolis.

CAP. XXX.

ISDem temporibus Polycarpus, qui magna fuit cum Apostolis familiaritate & notitia coniunctus, in Asia floruit, & Smyrnenſis ecclesie episcopatum, eorum suffragiis, qui Dominum vidissent, quiq̃ eius fuissent ministri, obtinuit. Cuius ætate Papias ecclesie, quæ est Hierapoli, episcopus, magna fama & celebritate fuit: vir planè cum omnium aliarum artium scientia disertissimus, tum cognitionis sacrarum literarum non ignarus. Ignatius item, qui est ad nostram vsque memoriam multorum ore & sermone prædicatus, post Petrum successione secundus episcopatum Antiochiæ sortitò capit, Fertur porro hunc ex Syria ad urbem Romam amandatum, bestiis prædam & laniatum, ob testimonium, quod Christo perhibuisset, esse proiectum.

Quin etiam cum iter per Asiam faceret, licet attentissima cura à Satellitibus, qui illum ductabant, obseruaretur, ecclesias tamen cuiusque ciuitatis, ad quam fortè proficisceretur, familiaribus colloquiis, piisque hortationibus confirmauit; ac primum vt hæreses,
quæ

quæ iam tum primo nasci & emergere cœperunt, maximè
 præcauerent, sedulo admonuit: deinde hortatus est vt
 apostolorum traditioni mordicus adherescerent: Quam
 quidem asseueranter testificatus, quò tutius posteritati
 referuaretur, necessariò scriptis mandandum existimauit.
 Qui, vt Smyrnam venit, vbi erat Polycarpus, vnã epi-
 stolam ad Ecclesiã Ephesianam scribit: in qua Onesimi,
 qui ibidem pastor fuit, mentionem facit. Aliam autem ec-
 clesiæ, quæ erat Magnesiæ (quæ ad fluuium Meandrum sita
 est) misit: in qua rursus Daman episcopum in memoriam
 redigit. Ecclesiæ item Trallianæ aliam, in qua Polybiũ,
 qui tum ibi præfuit, inserit. Ecclesiæ porrò Romanę de-
 dit literas, in quibus illos impensè hortatus est, ne mar-
 tyrium illius deprecando ipsum spe optata, quam animo
 habebat, vllò modo priuarent. Ex cuius literis, ea, quæ ad
 istarum rerum explicationem nonnihil videantur adferre
 adiuuenti, in medium proferre non alienũ arbitror. Ista
 igitur scribit hoc pacto. Ex Syria Romam versus iter in-
 situens, terra, mariq;, noctu, interdum cum bestiis cõfugo,
 decem leopardis arcè colligatus, hoc est sarcellitibus, qui
 ad me asseruandum opponuntur. Qui sanè multis à me
 beneficiis affecti, multò sunt deteriores seuioresq;. Eorũ
 iniuriis, quibus me affligant, indies magis magisq; erudi-
 or. Verũ ne ob id quidem iustificatus sum. Optarem iam
 bestiis illis frui, quæ ad me dilaniandum paratæ sunt.
 Mihi est in votis eas breuĩ reperire: quas planè blandè
 compellabo, vt me carptim & absq; mora deuorèt. Neq;
 à me dentes abstineant, vt à quibusdam, quos metu per-
 cussa, non auderent attingere. Quod si illæ recusent me
 adoriri, ego ipse eas instigabo. Date vos mihi veniam.
 Quid mihi sit profuturum, equidem non ignoro. Iam in-
 cipio Christi discipulus esse, facessat à me rerum omniũ
 siue oculis subiectarum, siue eorum aciem fugientium ad-
 miratio, vt Iesum Christum assequar. Ignis, crux, bestiarũ
 conflictationes, ossium distractiones, concisiones mem-
 brorum, totius corporis tanquam molitæ farinæ attriti-
 ones, omnia denique suppliciorum genera à diabolo ex-
 cogitata in me coaceruentur, vt Iesum Christum dun-
 taxat adipiscar. Ista ex ciuitate quæ Smyrna dicitur quam

EUSEBII HISTORIAE

monstrauimus) ad ecclesias à nobis enumeratas perferri
 pfit. Iam verò Smyrna longius aliquantò profectus, ex
 Troade scribens, nò solù cum his, qui erāt Philadelphie,
 sed etiam cum ecclesia Smyrnenſi & ſeparatim cum poly-
 carpo, qui illi eccleſiæ præfuit, familiariter per literas
 collocutus eſt. Cui, cum virum ſpectatum & apoſtoli-
 ca virtute præditum eum eſſe pro certo cognoſce-
 ret, eccleſiæ Antiochenæ gregem, ſicut paſtorem inge-
 nuum & fidelem decebat, commendauit: arbitratus ſanè
 illum omni ſtudio & diligentia curam illius habiturum.
 Idem dum ad Smyrnenſes ſcribit, quibusdam de Chriſto
 testimoniis (quæ vnde ſumpſerit, planè nescio) vtitur.
 Ego, inquit, ipſum dominũ poſt reſurrectionem in carne
 apparuiſſe noui, & credo verè eum fuiſſe. Qui cū ad di-
 cipulos, qui erant cum Petro, acceſſit, ſic illos alloquitur.
 Accipite, tractate, & videte, quod ſpiritus corporis ex-
 pers non ſum. Et ſtatim illum manibus contrectabant, &
 credebant. Huius porrò martyrij non ignarus erat Ire-
 næus, qui epistoſarum illius ita meminerit. Quidam è no-
 ſtris cum per testimonium, quod Deo perhibuerat, eſſet
 ad beſtias condemnatus, ſic locutus eſt: Dei frumentum
 ſum, & beſtiarum dentibus molor, vt purus & ſyncerus
 panis reperiar. Adde huc Polycarpum, qui de illis ipſis
 Ignatij rebus in ea epistoſa, quæ fertur ab eo ad Philip-
 penſes ſcripta, ſic verba facit. Obſecro vos omnes, vt
 obſequium, quibus debetur præſtetis, vt omnem patien-
 tiam exerceatis, cuius exemplum oculis aſpexeritis, non
 in beatis ſolum, Ignatio, Ruſo, & Zoſimo, verum etiam,
 cum in aliis è vobis, tum in ipſo Paulo & reliquis apo-
 ſtolis: pro certo perſuaſi, quòd omnes hi non in vanum
 cucurrerunt, ſed in fide & iuſtitia, & quòd in locum illis
 debitum profecti ſunt, iamque verſantur cum domino,
 cuius afflictionum facti erant participes. Neque enim
 huius ſeculi amore flagrabant, ſed domini: qui & pro
 nobis mortem oppetiit, & propter nos à Deo reſuscita-
 tus eſt. Et paulò poſt. Scripſiſtis, inquit, ad me tum vos,
 tum Ignatius, vt ſi quis fortè in Syriam iter caperet,
 veſtras eo proferret literas. Quòd quidem vel ipſe fa-
 ciam, ybi tempus idoneum naſtus fuero, vel ille, qui ſic
 pro

*Iren. 5.
 li. fol. 335*

pro vobis nuncium illo prolaturus. Ignatii epistolas ad nos ab eo missas, & alias, quas apud nos habebamus, ad vos, sicuti precepistis, misimus. Quæ quidem sunt huic nostræ epistolæ subiunctæ, è quibus multum percipere poteritis utilitatis. Nam fidem, patientiam, & alia quæq; ad adificationem fidei, quæ est in dominum nostrum, pertinentia, complectuntur. Sed de Ignatio hæcenus: cui in ecclesiæ Antiochenæ episcopatum successit Heros.

De Evangelistis, qui eousque claruerunt.

CAP. XXXI.

Quadratus item inter eos, qui gloriæ & virtutis splendore iisdem temporibus præstabat, numeratur. Quem ferunt simul cum Philippi filibus dono prophetiæ illustratum. Et præter istos, alij complures erant eadem ætate per celebres: qui quidem & apostolis proximè successerunt, & tanquam discipuli tantorum & tam insignium virorum eximia & diuina virtute decorati, ecclesiarum fundamentis ab apostolis ubique locorum præclare iactis, structuram concinnam illam quidem adiunxerunt: qui & plenius cumulatiusque amplificauerunt prædicationem verbi diuini, & salutaria regni cælorum semina fusè lateque per vniuersum orbem disseminarunt. Etenim plerique omnes discipuli, qui eo tempore vixerunt, ardentiore cælestis sapientiæ studio amoreque incensi, & præ quodam diuini verbi desiderio animis perculsi, præceptum Seruatoris antea traditum exquisite executi sunt: & his qui opus indigebant, facultates suas libenter impertierunt. Deinde à domiciliis suis peregre profecti, munus obierunt euangelistarum, atque iis qui ne adhuc quidem omnino verbum fidei audiissent, Christum prædicare, & scripturas sanctorum euangeliorum tradere omni cura & cogitatione studuerunt. Qui cum in locis quibusdam peregrinis, fidei duntaxat iecissent fundamenta, pastoresque alios constituisserunt, illisque curam eorum, qui ad fidem nuper erant adducti, doctrinam Christi sedulo excolendorum commisissent, ipsi ad alias regiones, gentesque cum gratia & virtute diuina se contulerunt. Quippe virtutes permulte admirabiles, & miracula sacrosancti spiritus ope per eos ad id usque temporis gerebantur:

ita ut

EVSEBII HISTORIAE

ita vt frequens hominum multitudo, ipsa prima prædicationis auditione persuasa, propenso studio pietatem & cultum, qui Deo omnium rerum opifici soli debetur, animis exciperet amplectereturque.

De Clementis epistola, & aliis quæ falso titulo illi tribuuntur.

CAP. XXXII.

Verùm cum fieri nequeat, vt omnes, quotquot tandè in ecclesiis per orbè dispersis proximè & secundum apostolos pastores aut euangelistæ successerint, nominatim recenseamus, eorum solum nomina scriptis & memoriæ non sine causa prodidimus, quorum doctrina apostolica ad hoc vsque tempus per cõmentarios & monumenta ab ipsis edita reseruata est, vt Ignatii scilicet in epistolis quas recensuimus, & Clementis in ea epistola, quæ est omnium consensu approbata, quam sub Romanæ ecclesiæ persona ad Corinthiorum ecclesiam exarauit. In qua quoniam multa nõnunquam eodem sensu ex epistola ad Hebræos sumpta inserit, & interdum iisdem iam verbis ex eadem petitis vtitur, apertissimè quidem declarat, illud opus non recenti hominũ memoria editum. Vndè meritò quidem reliquis apostoli scriptis videtur annumerata. Nam cum Paulus epistolã ad Hebræos erudiendos patrio sermone literis mandauisset, eam alij quidam Lucam euangelistam, alij istum ipsum Clementem Græcis literis interpretatum esse affirmant. Quod planè est verisimilius: præsertim cum & Clementis epistola, & ea, quæ est ad Hebræos à Paulo missa, eandem dictionis & loquendi formam accuratè integreque seruet: atque adeo Sensus in utroque scripto expressi, non longe inter se discrepent. Porro intelligendum est posteriorem quandam esse epistolam, quæ Clementis dicitur: verum eam non perinde, vt priorem approbatam cognoscimus: propterea quod animaduertimus veteres illius testimonia non aliquando suis scriptis intexuisse. Idem verò quidam alia item opera verbosa illa quidem & prolixa, heri propè & nudius tertius, perinde quasi illius essent, introduxerunt, quæ quidem disputationes Petri & Appionis cõtinent: quorum apud veteres nulla omnino sit mentio.

Nam

Nam puram illam & synceram apostolicæ orthodoxæq; doctrinæ notam minime retinent.

De Papiæ commentariis. CAP. XXXIII.

DE Clementis epistola ad Corinthios, quam omnes sine controuersia illi attribuunt, supra perspicue diseruimus: diximus etiam de epistolis Ignatij, & Polycarpi. Papiæ item libros numero quinque esse aiunt, qui expositio sermonum domini inscribuntur. Quorum tanquam ab eo solum scriptorū Irenæus sic mentionem facit. Ista Papias Ioannis auditor, Polycarpi familiaris, vir antiquus, in quarto libro operis sui testata reliquit. Sunt enim quinque ab eo libri confecti. Hæc Irenæus. Idem ipse Papias in exordio sui operis declarat se minime quidem sanctorum apostolorum vel auditorē fuisse, vel eosdem suis oculis aspexisse, sed ea, quæ ad fidem pertinent, ab illis, qui ipsidem noti & familiares erant, se accepisse docet his verbis. Nō grauabor tua causa illa, quæ olim à presbyteris commodè perdiscebam, & accuratè mandabam memoriæ, cum explicationibus eorundem contexere, quò veritatem ab illis traditam pro viribus corroborare queam. Non enim vt vulgus hominum folet) iis qui multa dicunt, sed qui vera docent, oblector: neq; ex illis, qui aliena & noua mandata commemorant, sed ex his, qui recordatione renouant ea, quæ sunt à domino per fidem tradita, & ab ipsa veritate profecta, voluptatem capio. Si quis presbyter mihi fortè occurrebat, qui cum Apostolis versatus fuisset, dicta apostolorum ab eo diligenter sciscitabar, nempe quid Andreas dixisset, quidve Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes aut Matthæus, aut quis alius domini discipulus: quæ denique Aristion & Ioannes presbyter, qui in numero discipulorum domini habebantur, locuti fuissent. Neque enim ea, quæ ex libris petebantur, tantū mihi subsidij allaturum, existimaui, quantum ea quæ acciperā ex hominū voce & sermone, qui adhuc in vita manebant. Quo in loco est operæpretium animaduertere, nōmen Ioannis ab eo bis enumeratum. Priorem, quē cum Petro, Iacobo, Matthæo, & reliquis Apostolis percenset, decla-

EVSEBII HISTORIAE

declarat manifestò Ioannem euangelistam fuisse. Alterù,
 oratione variata, aliis extra numerum apostolorum as-
 sociat. Quem cum Aristionem illi ordine præposuerit,
 ipsum presbyterum vocat: sic vt hisce narratio eorum
 vera esse ostendatur, qui dixerunt duos eodem nomine
 nuncupatos in Asia fuisse, duoq; illorù Ephesi esse sepul-
 chra, & vtrunq; ad hâc vsq; ætatem Ioannis nomine ap-
 pellari. Quibus animù advertere est in primis necessariù.
 Nâ videtur valde probabile posterioré Ioanné Apoca-
 lypsin, quæ eius titulo inscribitur (Si quis priori non
 ceseat tribuendù) oculis prouidisse. Quinetiam Papias
 (quē modo posuimus) apostolorum dicta ab his, qui cum
 illis versati fuissent, fatetur se excepisse: Aristionis itē &
 Ioannis Presbyteri se fuisse auditorē. Nam sæpenumero
 illorù memoriã vsurpat nominatim, & traditiones eorù
 in sua scripta illigat. Atq; ista à nobis non incòmodè ad
 legentiù vtilitatē explanata sint. Neq; sanè erit ab insti-
 tuto alienù, si Papiæ testimoniis, quæ supra inculcaui-
 mus, alia quoq; eius verba, quibus mirabilia quædã, tanq̃
 ex traditione ad ipsum delata cõmemorat, adiungamus.
 Philippù apostolù cù filiabus Hierapoli cõmoratù, supe-
 riore nostro sermone demonstrauius. Verù quẽadmo-
 dum Papias, qui tẽporibus iisdẽ vixit, historiam permirã
 à Philippi filiabus se excepisse asserat, in præsentia expo-
 nendù videtur. Mortuù enim suo tẽpore narrat excitatù.
 Aliud etiã quod nõ minus habet admirationis, Iusto cog-
 nomẽto Barsabe cõtigisse: nimirù vbi venenù mortife-
 rù ebiberat, eum propter gratiam ipsi à domino tributã
 molestiã nihil aut incòmodi pertulisse. Hunc aut Iustù
 post Seruatoris ascensionē sanctos apostolos cum Mat-
 thia statuisse, & precatos, vt alter ex illis duobus in Iudę
 proditoris locù sortito delectus, numerù ipsorù supple-
 ret, Acta apostolorù declarant his ferè verbis. Duos sta-
 tuerunt, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognomi-
 natus est Iustus, & Matthiã. Et orantes dixerunt. Alia
 præterea idem author quasi traditione non scripta ad se
 peruenisse commonstrat, quæ peregrinas quasdã Serua-
 toris parabolas, & nouas eius doctrinas, aliaq; nonnulla
 eõmentitiis fabulis referta continent. In quibus asserit
regnum

regoū Christi post vniuersæ carnis à mortuis resurrecti-
 onē, mille annos humano & corporeo more in terra hac
 continuatū & stabilitū fore. Quæ quidē dogmata, credo,
 eū propterea excepisse, quod apostolicas interpretatio-
 nes, quæ ab illis essent arcanis figuris & parabolis subob-
 scuris expositæ malè intellexisset. Nam homo erat (sicut
 ex eius scriptis facile licet coniecturam capere) ingenij
 pertenuis. Cæterū plerisq; ecclesiasticis viris, qui ho-
 minis antiquitatem pro suarum partium defensione ci-
 tabant, persimilis erroris auctor extitit: vt Irenæo, & si
 quisquam alius eadem cum illo sentire videbatur. Suis
 præterea libris non solum Aristionis, quem supra ostēdi,
 in sermones domini, explanationes, verū etiam traditio-
 nes Ioannis presbyteri complexus est. Quarum cogno-
 scendarum, si qui paulò audiores sint, eò transmitto:
 nos iam commode historiam, quam de Marco euange-
 lii scriptore narrat, his eius testimoniis antea positis ad-
 necemus, istud, inquit, presbyter mihi dicebat. Marcus,
 qui fuit interpres Petri, quæcunque tenebat memoria,
 scripsit quidem accuratè, sed tamen non eo ordine,
 quo erant à domino dicta factaue. Neque enim dominū
 audierat ille quidem, neque erat eum comitatus: Sed po-
 stea, vt dixi, comes Petri fuit, qui quidem non domini
 sermones & præcepta ea narrandi serie, quam dominus
 in illis tradendis tenuisset, docebat, sed eam in prædi-
 cando rationem sequebatur, quam ad auditorum ani-
 mos instituendos opportunam, accommodatamq; cen-
 suit. Quare in eo neutiquam errauit Marcus, quòd que-
 dam (sicut memoriæ ea ante mandauerat) literis prodi-
 dit: quando quidem hoc vnum mente & cogitatione fe-
 dulo prospexit, vt nec quicq; eorū, quæ audiisset, præ-
 termitteret, nec falsi aliquid iisdem omnino interpone-
 ret. Ista quidem à Papiâ narrantur de Marco. De Mat-
 thæo autem hæc ab illo referuntur. Matthæus ser-
 mone Hebraico euangelium de Christi oraculis &
 rebus gestis conscripsit: quòd planè quisque vt po-
 terat, interpretatus est. Idem scriptor prioris epi-
 stolæ Ioannis, & Petri similiter prioris vsus est telli-
 monij. Aliam porrò narrat historiam de muliere,
 quæ

EVSEBII HISTORIAE

quæ multorum criminum apud dominum esset infimulata: quam quidem euāgelium secundum Hebræos complectitur. Atque hæc inter alia, quæ recensuimus, comode & opportunè obseruata sint & notata.

Finis tertij libri.

EVSEBII COGNOMENTO PAMPHILI
EPISCOPI CAESARAE PALESTINÆ, Ecclesiasticæ historiæ
Liber quartus.

Quinam Traiano imperante Romanorum & Alexandrinorum fuerunt episcopi.

CAP. I.

Num circiter duodecimum imperij Traiani, episcopus Ecclesiæ Alexandrinæ, cuius paulò antè feci mentionem, vitam cum morte commutat: ac quidam nomine Primus, ab apostolis successione quartus, ministerium Ecclesiæ illius sortitò capit. Eodem tēpore, ubi octo annos Euaristus in Romanæ ecclesiæ procuratione obeunda compleuisset, Alexander quintus, successione à Petro & Paulo ducta, Pontificatum obtinet.

Qualia Iudei sub ipso perpessi sunt.

CAP. II.

Quemadmodum seruatoris nostri doctrina & ecclesiæ status, magnopere iā tum florebat, & in dies maiores amplioresque faciebat progressiones: Sic Iudeorum cala-